

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra informačních technologií

Diplomová práce

ICT na podporu handicapovaných občanů

Edita Míchalová

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Edita Míchalová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

ICT na podporu handicapovaných občanů

Název anglicky

ICT in support of handicapped people

Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je využití ICT na podporu činnosti v chráněné dílně.

Dílejší cíle práce jsou:

- charakterizovat postavení handicapovaných občanů v ČR včetně pojmosloví a legislativy;
- analyzovat možnosti ICT pro podporu činnosti handicapovaných občanů;
- zdůraznit význam fungování chráněných dílen v rámci zaměstnávání zdravotně postižených osob;
- v praktické části se zaměřit na provoz konkrétní chráněné dílny a pomocí E-shopu propagovat prodej výrobků této dílny;
- formulovat obecné a specifické závěry.

Metodika

Teoretická část diplomové práce bude zpracována na základě studia odborných literárních zdrojů. Budou porovnávány vybraná sdružení handicapovaných občanů.

Praktická část bude vytvářena v prostředí chráněné dílny. Budou analyzovány možnosti ICT pro podporu její činnosti a to na základě rozboru fungování vybrané chráněné dílny (návštěvy, rozhovory se zaměstnanci).

Pomocí E-shopu bude propagován prodej výrobků s cílem zlepšení efektivity provozu dílny.

Na základě zjištěných výsledků budou syntetizovány závěry.

Doporučený rozsah práce

50

Klíčová slova

ICT, osoba se zdravotním postižením, handicap, chráněná dílna

Doporučené zdroje informací

- ABRAHAM, M. Telecommunications for disabled people – Remote applications for disabled people and the palliation of sensorial and cognitive handicaps. *Annales des telecommunications-annals of telecommunications*. 2003, vol. 58, no. 14, s. 876-889.
- BARTOŇOVÁ, Miroslava, PIPEKOVÁ, Jarmila, VÍTKOVÁ, Marie. Integrace handicapovaných na trhu práce v mezinárodní dimenzi : sborník k projektu Integrované poradenství pro znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a evropské spolupráce. Miroslava Bartoňová, 1. vyd. Brno : MSD, 2005. 201 s.
- FILIPIOVÁ, Daniela. Život bez bariér. Praha : Grada Publishing, 1998. 101 s. ISBN 80-7169-233-6.
- MAZÁK, Eduard. Počítačová gramotnost. 1. vyd. Praha : Ústav školských informací při ministerstvu školství ČR, 1987. 149 s.
- NOVÁK, Jaroslav. Využití výpočetní techniky pro zdravotně postižené. Brno : Paido, 1997. 70 s. ISBN 80-85931-44-3.
- REPKOVA, K. Personal assistance in support of people with disabilities\'s independence. *Československá psychologie*. 2002, roč. 46, č. 4, s. 299-322. ISSN 0009-062X.
- VYSOKAJOVÁ, M. Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2000. 139 s. ISBN 80-246-0057-9.

Předběžný termín obhajoby

2015/16 ZS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Zdeněk Havlíček, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra informačních technologií

Elektronicky schváleno dne 28. 10. 2015

Ing. Jiří Vaněk, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 23. 11. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „ICT na podporu handicapovaných občanů“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 11. 2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu práce doc. Ing. Zdeňku Havlíčkovi, CSc., za jeho trpělivost a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří mě při zpracování diplomové práce pomáhali, především svému muži a celé rodině, za jejich dávku podpory a pochopení.

Souhrn

Tématem diplomové práce je využití ICT na podporu handicapovaných občanů. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou nejprve charakterizovány základní pojmy týkající se problematiky handicapovaných občanů, jejich postavení ve společnosti, které prošlo v posledních letech značným vývojem, včetně změn uvedených v legislativě ČR. Vzhledem k zaměření, se práce již dále věnuje využívání ICT, od vysvětlení zmiňovaného pojmu, přes jednotlivé možnosti využití pomůcek pro různě handicapované uživatele a jejich specifické potřeby. Dále jsou uvedeny vybraná sdružení pomáhající těmto občanům a také významné vývojové projekty ICT. V poslední části teorie je zdůrazněn význam fungování chráněné dílny v rámci zaměstnávání postižených osob.

Praktická část je zaměřena do prostoru chráněné dílny vybraného zařízení Integrovaného centra sociálních služeb Odlochovice, s dílčím cílem propagovat výrobky prostřednictvím E-shopu. Na základě zjištěných výsledků jsou syntetizovány závěry.

Klíčová slova: handicap, ICT, osoba se zdravotním postižením, chráněná dílna

Summary

The theme of the thesis is ICT in support of handicapped people. The work is divided into two parts - theoretical and practical part.

The theoretical part initially characterized the basic terms related to disabled people, their position in society, including changes in Czech legislation. The thesis is focused on handicapped people and especially the use of ICT in a sheltered workshop. The next part defines the term ICT, and the use of ICT for disabled users and their specific needs. The following are selected associations to help these people and significant development of ICT projects. In the last part theories emphasize the importance of the functioning of sheltered workshops within the Employment of Disabled Persons. The practical part is focused on the area of sheltered workshops selected device Integrated Centre of Social Services Odlochovice, with a partial objective to promote products via E-shop.

Keywords: handicapped people, ICT, sheltered workshop, disabled person

OBSAH

1	ÚVOD.....	10
2	CÍL PRÁCE A METODIKA.....	12
2.1	Cíl práce	12
2.2	Metodika práce.....	12
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	13
3.1	Postavení handicapovaných občanů a definice pojmů.....	13
3.2	Vývoj pojmosloví v ČR a jeho ukotvení v legislativě	17
3.3	Využití ICT na podporu handicapovaných občanů.....	19
3.3.1	Významné ICT vývojové projekty	23
3.4	Chráněná dílna v rámci zaměstnávání postižených osob.....	29
3.4.1	Význam chráněné dílny	30
3.4.2	Sociálně terapeutická dílna	32
3.4.3	Vybraná sdružení na podporu handicapovaných občanů	33
4	PRAKTICKÁ ČÁST	36
4.1	Úvod.....	36
4.2	Cíl a metodika výzkumu	37
4.3	Představení ICSS Odlochovice	38
4.3.1	Sociálně terapeutické dílny.....	41
4.3.2	Možnosti využití ICT v dílnách.....	42
4.3.3	Současný stav prodeje a propagace výrobků	46
4.3.4	Návrh na vylepšení propagace výrobků.....	47
4.3.5	E-SHOP VedleSebe.cz.....	47
4.3.6	Diskuze návrhu VedleSebe.cz	49
4.3.7	Vlastní výzkum zúčastněného pozorování	50
4.3.8	Shrnutí vlastního výzkumu	61
5	ZÁVĚR.....	63

6	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	65
	Seznam použitých zkratek	69
	Seznam tabulek	69
	Seznam obrázků	70
	Seznam grafů	70

1 ÚVOD

Člověk se svým postižením žije celý život. Postižená osoba je jedním z nás a plně se podílí na našem lidství. Otázkou zdravotně postižených ve společnosti se zabývalo již mnoho badatelů, politiků i studentů ve svých pracích a zabývá se jí i tato diplomová práce. Jan Pavel II ve své encyklice O lidské práci píše o potřebě života, v němž by handicapovaný člověk cítil, že není odstrčený na okraj světa práce ani závislý na společnosti, ale že je plnoprávným podmětem práce, užitečným a respektovaným pro svou lidskou důstojnost, a že je také povolán, aby přispíval k rozvoji a dobru vlastní rodiny a společnosti podle svých možností. Lidé, kteří mají vzhledem ke svému postižení omezené vlastní prostředky vývoje, potřebují naši pomoc a podporu. Těmi mohou být sociální služby, podpora na trhu práce, ale také prostředky ICT, kterými se tato diplomová práce zabývá.

Před mnoha lety byla péče o postižené osoby zaměřena na naplňování hlavně biologických potřeb. Stravování, hygiena a kontrola zdravotního stavu, vše probíhalo na uzavřených odděleních a ložnicích většinou po 10 klientech. Když někdo vybočoval ze své skupiny, byl často zbytečně medikován, místo hledání alternativních přístupů. Společnost je izolovala do tzv. jejich světa, nezajímala se o jejich další potřeby, pocity a pohnutky. V posledních patnácti letech došlo k zásadní proměně sektoru sociálních služeb i celé společnosti. Mění se vztah postoje k lidem s postižením, mění se i definice postižení ve smyslu handicapu a vyvíjejí se stále nové technologie pro uplatnění člověka s handicapem v běžném životě. Na občany s handicapem se začalo nahlížet jako na klienty, kteří potřebují určitý stupeň pomoci k dosažení maximální možné způsobilosti a k sociálnímu uplatnění. Významně se mění státní a rozvíjí také nestátní neziskový sektor, který lidem s postižením poskytuje sociální služby. Jejich cílem je integrace člověka s postižením do společnosti, vyrovnání jeho příležitostí se uplatnit, jeho zrovnoprávnění v přístupu ke všem „běžným“ občanským právům, možnostem, ale i povinnostem.

„Zkuste si představit svět, který všem lidem nabízí šanci být samozřejmou součástí společnosti: a těm, kteří sami nemohou být účastni obecního života, nabízí službu: právě takovou, aby náš člověk mohl dělat to, co je běžné pro jeho vrstevníky.“ (Cháb 2004, s. 47)

Tímto ocitovaným textem se řídí moje matka ve své práci, která v sociálních službách pracuje již mnoho let. Tato práce je po fyzické a hlavně psychické stránce velmi náročná. Dle mého názoru je tato profese jistým posláním. Právě proto, že tak moc obdivuji, co za tolik let vše prožila a dokázala, rozhodla jsem se využít všechny její zkušenosti a poznatky do této práce v praktické části. Pro praktickou část diplomové práce bylo vybráno Integrované centrum sociálních služeb Odlochovice (dále jen ICSS). Důvodem výběru tohoto zařízení se stal můj osobní vztah a také především dlouholetá působnost mojí matky, která zde již pracuje 15 rokem na pozici pracovnice přímé péče o klienty. Mám úzké vazby na spoustu lidí z řad klientů a během výzkumného šetření jsem docházela do centra pravidelně.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je využití ICT na podporu činností handicapovaných občanů v chráněné dílně. V souvislosti s hlavním cílem je stanoveno několik dílčích cílů, jejichž náplní je:

- analyzovat možnosti ICT pro podporu činnosti handicapovaných občanů
- zdůraznit význam fungování chráněných dílen v rámci zaměstnávání zdravotně postižených osob
- v praktické části analyzovat provoz konkrétní chráněné dílny a pomocí E-shopu propagovat prodej výrobků této dílny
- formulovat obecné a specifické závěry

2.2 Metodika práce

Teoretická část diplomové práce vychází ze studia odborné literatury a provedené kompilace textu. Kromě studia odborné literatury byl velký důraz kladen na analýzu využití možnosti ICT, zejména využití internetu, včetně přístupnosti webových stránek pro handicapované a možnosti různých technologických pomůcek. Dále jsou představena některá střediska na podporu zapojení uživatelů s různým postižením a jejich významné projekty.

Praktická část byla vytvářena v prostředí chráněné dílny. Byly analyzovány možnosti ICT pro podporu její činnosti a to na základě rozboru fungování vybrané chráněné dílny (návštěvy, rozhovory se zaměstnanci). Pomocí E-shopu bude propagován prodej výrobků s cílem zlepšení efektivnosti provozu dílny. Na základě zjištěných výsledků jsou syntetizovány závěry.

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

3.1 Postavení handicapovaných občanů a definice pojmů

Mnozí lidé v naší společnosti si občas neuvědomují, že stejně jako zdraví patří i nemoc a zdravotní postižení k životu. Zdravotně postiženou osobou se může stát každý z nás, protože riziko postižení v důsledku úrazu nebo nemoci roste s přibývajícím věkem. Narodí-li se člověk s vrozenou vadou, většinou nemůže vznik postižení ani příliš ovlivnit. Na rozdíl od nemoci se pod pojmem zdravotní postižení rozumí „*dlouhodobý nebo trvalý stav, který nelze léčbou odstranit.*“ (Abraham, M. 2003, s. 14)

Nazveme-li někoho postiženou osobou, většina lidí si pod tímto pojmem laicky představí například muže na vozíčku či mentálně retardované dítě, tedy jasně viditelný projev. Přitom zdravotní postižení znamená i různá vnitřní onemocnění, nemoci srdce, pohybového ústrojí aj. Podle Světové zdravotnické organizace WHO byla v roce 1980 vydána Příručka klasifikace vztahující se k následkům nemoci, známá pod názvem International Classification of Impairments, Disabilities, and Handicaps. Jednotlivým pojmem se stal pojem „postižení“ (ang. disablement), které zahrnuje tři nové základní komponenty poškození, zneschopnění a znevýhodnění. Tyto nové základní pojmy, označují funkční změny následkem zdravotního postižení. (Abraham, M. 2003)

- **Poškození (impairment)** – zahrnuje ztrátu funkce nebo poruchu funkce
 - jedná se o jakoukoliv abnormalitu psychické, fyziologické nebo anatomické struktury či funkce
 - Marek, Kalvach, Sucharda a kol. (2001) vymezují impairment také jako „poruchu“
 - Poškozením může být například „ztráta oka“. Tato porucha je tedy změna funkce na úrovni tělního orgánu. (Jankovský, J. 2001)

- **Zneschopnění (disability)** – jakékoliv omezení nebo ztráta schopnosti vykonávat věci obvyklým způsobem. Jedná se o poruchu na úrovni celého jedince (Jankovský, J. 2001)
 - V roce 2006 byl v Praze přijat návrh definice dle MKF (Mezinárodní klasifikace funkčních schopností disability a zdraví)

- „Disabilita je snížení funkčních schopností na úrovni těla, jedince nebo společnosti, která vzniká, když se občan se svým zdravotním stavem setkává s bariérami prostředí.“ (Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví, 2008, s. 9)

- **Znevýhodnění (handicap)**

- „znevýhodnění jedince, vyplývající z jeho poruchy anatomické, funkční či psychické.“ Jedná se o omezení nebo zabránění plnění určité normální role, která je očekávána v souvislosti s přihlédnutím k věku, pohlaví a sociálním či kulturním požadavkům společnosti. (Abraham, M. 2003)
- jde také o změnu rolí, které člověk zastává ve vztahu ke společnosti (Janovský, J. 2001)

Tabulka 1- Funkční změny následkem zdravotního postižení

Porucha	Disabilita	Handicap
Jazyková sluchová zraková	v řeči ve slyšení ve vidění	v orientaci ve fyzické nezávislosti
Motorická	v oblékání v chůzi	v pohyblivosti
Psychologická	v chování	v integraci do společnosti

(Zdroj: ŠŤASTNÝ, J. Aplikace individuálních přístupů v péči o zdravotně postižené 1996, s. 19)

V roce 2001 se Světová zdravotnická organizace (WHO) pokusila definovat zdravotní postižení v Mezinárodní klasifikaci funkčnosti, zdravotního postižení a zdraví (ICF), kde se zdravotní postižení používá jako obecný termín pro tělesné individuální a společenské perspektivy. Podle ICF „zdravotní postižení není atributem jednotlivce, ale spíše komplexním souborem podmínek, z nich řadu vytváří společenské prostředí.“ (Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví, 2008, s. 11)

Odklonili jsme se od nazírání na člověka se zdravotním postižením jako na pacienta, který potřebuje péči a nepřispívá do společnosti k pohledu na tuto osobu jako na člověka, který potřebuje, aby byly současné bariéry odstraněny a každý si mohl najít své pravé místo

ve společnosti. V poslední době se čím dál více můžeme setkat i se zařazením postižených dětí do škol běžného typu a také s tím, že problematika zdravotního postižení byla zařazena do školních osnov.

Specifikace typů zdravotního postižení

Člověk, jehož postižení není krátkodobé, ale trvá měsíce až roky a zanechává zdravotní následky, je zařazen do tzv. zdravotní skupiny. Z hlediska postižení (Votava, J. a kol. 2005) rozlišuje několik velkých skupin:

- Lidé s tělesným postižením (postižení dolních, horních končetin, páteře)
- Lidé se smyslovým postižením (vady a poruchy řeči, sluchové postižení, zrakové postižení)
- Lidé s duševním onemocněním (schizofrenie, neurózy, psychózy, poruchy osobnosti apod.)
- Lidé s mentální retardací (lehká, středně těžká, těžká, hluboká)
- Lidé s kombinovaným postižením (nejčastěji mentální postižení v kombinaci s tělesným nebo smyslovým postižením např. DMO)
- Lidé dlouhodobě nemocní (postižení respirační, zažívací, kostní a svalové, kožní, alergické, kardiovaskulární, centrální nebo periferní nervové soustavy, získané poruchy pohybového a nosného aparátu)

V České republice žije v současné době 1 077 673 osob se zdravotním postižením. Podíl těchto osob na celkové populaci je 10,2 %. Dle srovnání s výsledky z roku 2007, kdy Český statistický úřad provedl první výběrové šetření o osobách se zdravotním postižením, bylo zjištěno, že počet těchto osob mírně vzrostl. Jejich podíl na celkové populaci se zvýšil z 9,9 % na 10,2 procenta. Přesné statistické údaje o počtu OZP dle typu jejich postižení od roku 2007 nejsou aktualizovány. Pro zajímavost a přehled jsou zde uvedené některé výsledky šetření z roku 2007. (Kotýnek, J. 2014)

Tabulka 2 – Přehled postižení dle pohlaví a věku

skupina	tělesné	zrakové	sluchové	mentální	duševní	vnitřní	celkem	osob	na 1 osobu
Muži									
0-14	9 703	4 393	1 154	7 549	3 285	13 552	39 636	27 941	1,419
15-29	14 246	3 243	2 365	14 210	6 012	10 754	50 830	34 271	1,483
30-44	22 855	4 451	1 981	9 742	10 806	18 333	68 168	52 984	1,287
45-59	63 616	6 997	6 166	12 570	17 957	65 586	172 892	129 465	1,335
60-74	73 687	10 785	9 361	8 682	11 411	102 745	216 671	152 443	1,421
75+	54 267	8 844	14 875	5 830	9 354	66 603	159 773	92 624	1,725
Celkem	238 428	38 713	35 902	58 675	58 986	277 954	708 658	490 452	1,445
Ženy									
0-14	6 984	3 571	1 748	4 055	1 561	8 791	26 710	18 267	1,462
15-29	11 464	3 075	1 470	8 754	3 140	10 177	38 080	26 350	1,445
30-44	20 252	3 146	2 752	9 564	11 470	16 657	63 841	48 347	1,320
45-59	64 343	5 781	5 060	7 732	16 705	52 961	152 582	116 278	1,312
60-74	79 173	7 857	5 844	4 645	12 251	83 623	193 393	130 831	1,478
75+	129 337	25 296	21 809	13 182	23 776	121 069	334 469	184 120	1,817
Celkem	311 979	48 726	38 798	48 024	69 079	293 780	810 386	525 096	1,543
Celkem									
0-14	16 687	7 964	2 902	11 604	4 846	22 343	66 346	46 208	1,436
15-29	25 710	6 318	3 835	22 964	9 152	20 931	88 910	60 621	1,467
30-44	43 107	7 597	4 733	19 306	22 276	34 990	132 009	101 331	1,303
45-59	127 959	12 778	11 226	20 302	34 662	118 547	325 474	245 743	1,324
60-74	152 860	18 642	15 205	13 327	23 662	186 368	410 064	283 274	1,448
75+	183 604	34 140	36 684	19 012	33 130	187 672	494 242	276 744	1,786
Celkem	550 407	87 439	74 700	106 699	128 065	571 734	1 519 044**	1 015 548*	1,496

* V celku 1 015 548 je zahrnuto i 1627 osob, u kterých nebyl uveden věk ** Vzhledem k možnosti více odpovědí uvedlo po přepočtu 1 015 548 osob celkem 1 519 044 různých typů postižení. V daném počtu je zahrnuto pouze jedno postižení vnitřních orgánů. (Zdroj: ČSÚ, 2007)

Z výsledků šetření Českého statistického úřadu z roku 2007 bylo evidováno, že v České republice žilo 1 015 548 tisíc osob se zdravotním postižením. Celkově tvořil jejich podíl 9,87% populace ČR. K uvedeným výsledkům v tabulce můžeme říci, že k nejvyskytovanějším typům postižení u obyvatel České republiky obecně patří onemocnění vnitřních orgánů, zejména nemoci oběhové soustavy a nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek. Dále je s nepatrným rozdílem následuje zastoupení obyvatel s nemocemi pohybového ústrojí. Oba uvedené typy postižení se vyskytují u nadpoloviční většiny osob se zdravotním postižením. Více než 100 tisíc lidí trpí duševním a mentálním postižením. Co se týče příčin zdravotní postižení z hlediska pohlaví, ženy uvádějí častěji problémy pohybového aparátu,

celkem 59%. V případě mužského pohlaví byla zaznamenána nepatrná převaha chorob vnitřních orgánů. Výskyt většiny typů zdravotního postižení se ve věku 45-59 let rapidně zvyšuje. Zatímco u mladých lidí ve věku 15-29 byl zjištěn výskyt postižení vnitřních orgánů pouze 4%, v kategorii 45-59 let dosahuje výskyt 21% a u lidí nad 60 let dokonce 33%. Podobný vývoj byl zaznamenán i u ostatních zdravotních postižení, s výjimkou duševních a mentálních onemocnění. U těchto postižení podíl vrcholí mezi 45-59 lety člověka. S rostoucím věkem se zvyšuje prevalence chronických chorob a s tím současně roste přítomnost chorob u jednotlivců, o tom vypovídá ukazatel 1,79 postižení na osobu starší 75 let. (ČSÚ, 2007)

3.2 Vývoj pojmosloví v ČR a jeho ukotvení v legislativě

Občan se změněnou pracovní schopností

Vývoj přístupu vnímání zdravotně postižených společností prošel mnohačetnými změnami. S tím souvisí pojmy, kterými byli tito lidé označováni. V době československých právních norem, byl v 50. letech 20. století zaveden pojem „*občan se změněnou pracovní schopností*“. Tento pojem souvisel s již dříve užívanými pojmy „*invalida*“ a „*invalidní občan*“. Invalidita byla dále rozlišována na invaliditu vzniklou z obecných příčin nebo invaliditu vzniklou důsledkem pracovního úrazu. Termín byl používán v normách o pojištění a o odškodnění vzniklé invalidity. S novou definicí z roku 1948 byl za invalidu označen pojištěnec, u kterého v důsledku trvalého nepříznivého zdravotního stavu došlo ke ztrátě či značnému poklesu výdělku. (zákon č.99/1948 Sb. o národním pojištění)

Tehdejší snaha o začlenění co nejvíce invalidů do pracovního procesu se stala hlavním důvodem směřujícím ke změně pohledu na pracovní schopnost invalidních občanů. Roku 1956 byl definován pojem „*občan se změněnou pracovní schopností*“ (ZPS), který v právních úpravách ostatních zemí je známý spíše pod termínem „*invalidní*“. (zákon č.55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení).

„Občanem se změněnou pracovní schopností je občan, který má dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav podstatně omezenou možnost pracovního uplatnění, popřípadě přípravy k pracovnímu uplatnění; občany se změněnou pracovní schopností jsou též poživatelé dů-

chodů podmíněných dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem, pokud jim zachovaná pracovní schopnost dovoluje pracovní uplatnění nebo přípravu pro toto uplatnění. Občan se změněnou pracovní schopností s těžším zdravotním postižením je občan, který má mimořádně omezenou možnost pracovního uplatnění včetně přípravy k němu a může se uplatnit jen ve zcela úzkém okruhu zaměstnání, popřípadě v zaměstnání za mimořádně upravených pracovních podmínkách.“ (zákon č.1/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů) Tento termín, kterému se krátce říkalo ZPS, se v České republice vyskytoval, až do roku 2004 byl docela problematický. Mnoho občanů, kteří byli v této skupině zahrnuti, byli často lidé s minimálními obtížemi a jejich postižení ani neovlivňovalo výkon profese. Pojem se hlavně neslučoval s pojmoslovím Evropské Unie, proto došlo v pojmosloví české legislativy k jeho změně. Tuto změnu přinesla platnost nového zákona č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti, která nahradila pojem „občan ZPS“ pojmem „osoba se zdravotním postižením“.

Za osoby se zdravotním postižením jsou automaticky uznány fyzické osoby, které jsou:

- „... orgánem sociálního zabezpečení uznány plně invalidními (dále jen osoby s těžším zdravotním postižením),
- orgánem sociálního zabezpečení uznány částečně invalidními.“ (zákon č.435/2004 Sb., §67)

Dle vlastní žádosti jsou pak osobami se zdravotním postižením ty osoby, které jsou:

- „rozhodnutím úřadu práce uznány zdravotně znevýhodněnými (dále jen osoby zdravotně znevýhodněné)“ (zákon č.435/2004 Sb., §67)

Osoba zdravotně postižená

„Zdravotně postiženou je osoba, jejíž tělesné, smyslové a/nebo duševní schopnosti či duševní zdraví jsou odlišné od typického stavu a lze oprávněně předpokládat, že tento stav trvá déle než jeden rok. Odlišnost od typického stavu musí být takového druhu či rozsahu, že obvykle způsobuje omezení nebo faktické znemožnění společenského uplatnění dané osoby.“ (Kotýnek, J. 2014, s. 18)

Osoba zdravotně znevýhodněná OZZ

Statut osoby zdravotně znevýhodněné byl přiznáván na základě žádosti úřadem práce do konce roku 2011. Od ledna 2015 v souladu s novelou zákona o zaměstnanosti, je tato kategorie opět zavedena. Zaměstnavatelé si tak mohou tyto osoby započítat v rámci tzv. náhradního plnění a stejně tak získat příspěvek na jejich zaměstnávání. „*Osobou zdravotně znevýhodněnou je osoba, která může pracovat, ale zároveň potřebuje vhodně upravit pracovní prostředí, pracovní dobu a další pracovní podmínky s ohledem na její dlouhodobě, minimálně rok trvající, nepříznivý zdravotní stav.*“ (Tisková zpráva ÚP, 2015, s. 1) O uznání osobou zdravotně znevýhodněnou rozhodují okresní správy sociálního zabezpečení, Městská správa sociálního zabezpečení Brno nebo Pražská správa sociálního zabezpečení. Osobou zdravotně znevýhodněnou však nemůže být současně osoba, která je osobou invalidní. Na základě výše uvedené nové právní úpravy spadají osoby zdravotně znevýhodněné do kategorie osob se zdravotním postižením.

Díky této obnovené legislativě a kategorii osob OZZ mají takto hodnocené osoby podstatně větší i lepší šanci v současnosti na získání zaměstnání. Je to dáno tím, že znevýhodněné zaměstnávání se nyní bude týkat uzavření pracovního poměru s OZP i OZZ, na něž zaměstnavatel může uplatnit příspěvek na podporu zaměstnávání.

3.3 Využití ICT na podporu handicapovaných občanů

Mnoho studií za posledních 30 let ukázalo, že informační technologie (IT) mají svou významnou roli při práci s občany se specifickým znevýhodněním. Dokáží jim usnadnit zejména vzdělávání a komunikace (Tas a Tatnall, 2008). Informační a komunikační technologie v sobě v podstatě zahrnují původní koncept IT doplněný o prvek komunikace. ICT je zkratkou anglického spojení Informatic and Communication Technologies, v České republice používané také jako IKT.

“ICT je široce používaný pojem, který zahrnuje veškeré technologie používané pro práci s informacemi a komunikaci.” (Maněnová, M. 2009, s. 7)

Termín informační a komunikační technologie tedy obsahuje cokoli týkající se výpočetní techniky, jak po stránce hardwarové i softwarové. To znamená, celou řadu

stávajících a potenciálních informačních a komunikačních technologií, jedná se o počítače, tablety, mobilní telefony, osobní komunikační zařízení, didaktické techniky, didaktické programy, digitální videa a zvukové systémy, datové projektory, interaktivní tabule, televize, e-maily, internet a tak dále (Davison, Ch. 2005). Podle Evropské komise však spočívá význam informačních a komunikačních technologií daleko méně v technologiích samotných, než v jejich schopnostech vytvářet rovný a lepší přístup k informacím a komunikacím. Stále více jsou tyto technologie zapojovány do vzdělávání a současně se informační a komunikační technologie staly součástí běžného života lidí se sociálním znevýhodněním či zdravotním postižením. (European Commision, 2010a)

Handicapovaní uživatelé ICT a jejich specifické potřeby

Jistě nikoho z nás nepřekvapí, že se počítače staly v mnoha případech nejbližšími pomocníky, společníky i současně nezbytnou kompenzační pomůckou pro handicapované osoby. Představují pro ně zdroj informací, zábavy i nepostradatelný komunikační nástroj, ale také i zdroj pracovních příležitostí.

Zrakově postižení, tedy nevidomí a slabozrací musejí využívat při práci s počítačem speciální programy, které jim pomohou zpřístupnit informace zobrazené na monitoru. Slabozrací používají softwarovou lupu, ta slouží jako program, který zvětšuje texty na obrazovce, aby byly pro tento typ postižení čitelné. Nevidomý uživatel při své práci s počítačem používá *screen-reader*. Jde o program, který převádí informace z monitoru do hlasové podoby. Informace zobrazené na monitoru je ovšem také možné převést do Braillova písma pomocí Braillova displeje. Uživatel díky tomu může vnímat informace hmatem, což je v případě nevidomého nejpřirozenější způsob práce s textem. Zatímco samotné zvládnutí používání různých kompenzačních pomůcek nepředstavuje žádný nepřekonatelný problém, přesto se při získávání informací z webových stránek může objevit spousta bariér. Stejně jako projektanti navrhují bezbariérové objekty, snaží se o totéž někteří tvůrci elektronických nástrojů, tedy o vytvoření bezbariérového prostředí i v elektronickém virtuálním světě. Uživatelské rozhraní, které se zobrazí na monitoru, může být pro zrakově postižené jistou překážkou. Takové bariéry jdou však odstranit již při tvorbě webových stránek. Radek Pavlíček, webmaster brněnského Metodického centra informatiky Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých ČR (SONS) vysvětluje, že; „*velkou bariéru mnohdy představuje úvodní*

stránka nebo menu webové prezentace, následné stránky už bývají pro zrakově postižené většinou srozumitelné. Pokud se ale takto nevidomý uživatel neorientuje hned na začátku, připadá si jako člověk, který stojí na chodbě s mnoha místnostmi, jejichž dveře nejsou popsány, a tak nemůže vědět, co se za dveřmi skrývá.“ (Pavlíček, R. Bezbariérový internet, 2002, s. 2)

Někteří tvůrci webových stránek tento problém řeší vložением samostatné, výhradně textové stránky. Prostě je důležité si uvědomit, že nevidomý uživatel vnímá pomocí softwarových pomůcek vždy jen textovou informaci, a to lineárně. Znamená to, že uživatel je veden od začátku každé stránky do konce přes všechny prvky tak, jak je tvůrce stránky seřadil. Prostý text přečte snadno, ale v případě nepopsaného obrázku či jiného prvku najednou neví jak dál. Ve snaze zlepšit přístupnost webových stránek všem handicapovaným občanům, začaly vznikat různé projekty věnující se této problematice. (Blindfriendly, ©2000-2015)

Špinar ve své literatuře na uvedl že, přístupná webová stránka je použitelná pro každého uživatele internetu, a to nezávisle na jeho postižení, schopnostech, znalostech či zobrazovacích možnostech. V jednotlivých zemích se znění konkrétních zákonů liší, stejně tak pro různé druhy organizací. „Někde platí jen pro instituce veřejné správy a samosprávy, jinde pro všechny weby financované z veřejných rozpočtů, jinde platí pro všechny subjekty, které zaměstnávají zaměstnance,“ vysvětluje Špinar. (Špinar, 2004)

S platností od 1. 3. 2008 se Česká republika mezi tyto země definitivně zařadila pomocí vyhlášky č. 64/2008 Sb. o formě uveřejňování informací souvisejících s výkonem veřejné správy prostřednictvím webových stránek pro osoby zdravotně postižené. Zákon ukládá institucím veřejné správy povinnost udržovat své weby přístupné všem občanům bez rozdílu. (vyhláška č. 64/2008 Sb.) Prvním projektem v České republice, který se začal systematicky věnovat přístupnosti webových stránek, byl projekt Blind Friendly Web.

Blind Friendly Web

Cílem tohoto projektu bylo v první řadě umožnit zrakově postiženým snadnější orientaci na webových stránkách pomocí portálu příslušných stránek a hlavně také poukázat na principy bezbariérovosti webu a přimět všechny tvůrce k dodržování těchto principů. Na portálu Blindfriendly.cz nalezneme články o handicapovaných, právní problematiku, zpravodajství a orgány státní správy. Samozřejmostí jsou také články o tvorbě bezbariérovosti

webu pro nevidomé, dále odkazy na cestování, vzdělávání a vědu. Všechny webové stránky zařazené do databáze jsou připraveny tak, aby je handicapovaný uživatel dokázal přečíst díky velkému zvětšení a kontrastu na monitoru, pomocí hlasového a hmatového výstupu. (Blindfriendly, ©2000-2015)

Možnosti využití technologií pro lidi s mentálním postižením

Digitální technologie je možné využívat rovněž při vzdělávání lidí s mentálním postižením v různém věku i s různým stupněm postižení. Je třeba posoudit individuální možnosti každého jedince a na základě toho zvolit vhodné zařízení a speciální software. Jestliže se mají lidé s mentálním postižením naučit používat počítač, musí se seznámit se všemi možnostmi využití počítače (R. Bonfranchi 1994, srov. Zikl, P. a kol. 2011). Práce, učení či hra na počítači znamená jednu z možných forem realizace těchto činností. Důležité je brát tyto tři možnosti jako rovnocenné, poněvadž jednostranný přístup je v podstatě nevhodný. (R. Bonfranchi, 1994, s. 31) K výuce lidí s mentálním postižením prostřednictvím digitálních technologií můžeme využít řadu softwarů, které podporují rozvoj smyslového vnímání, kognitivních funkcí i praktických dovedností. Výukové programy nabízí cvičení, které např. stimulují zrak a sluch dítěte, jemnou motoriku, koordinaci oko-ruka, komunikační dovednosti, děti se učí rozlišovat barvy, tvary a velikosti, cvičí logické myšlení, paměť, postřeh, představivost. Programy také obsahují množství her, kde si mohou získané vědomosti a dovednosti procvičit a ověřit (Zikl, P. a kol., 2011). Programy lidí s mentálním postižením jsou modifikovány tak, aby odpovídaly jejich možnostem. Dají se velmi jednoduše ovládat, dávají člověku možnost učit se po malých krocích, libovolně nastavovat úroveň obtížnosti. Člověk je tak neustále motivován k samotnému učení a ke zlepšování svého výkonu. K dispozici jsou také speciální pomůcky, např. adaptované myši, velkoplošná tlačítka, sensorové klávesnice, velkoplošné klávesnice nebo dotekové monitory či tabule, které usnadní jejich ovládání.

Speciální software

Boardmaker (Board = tabulka, maker = tvůrce) je aplikace určená pro jedince využívající AAK, umožňuje tvorbu a tisk komunikačních tabulek. Program slouží ke zhotovování a tisku komunikačních tabulek pro osoby, které se nemohou dorozumívat mluvenou

řečí. Jedná se asi o nejrozšířenější a nepoužívanější program v oblasti alternativní komunikace ve světě, v základní verzi obsahuje cca 4000 barevných symbolů ze všech oblastí. Obsahuje i některé specifické české symboly (např. Mikuláš). Databáze symbolů je přeložena do češtiny, k dispozici je český manuál, menu programu je v angličtině. (Mayer-Johnson, ©2015)

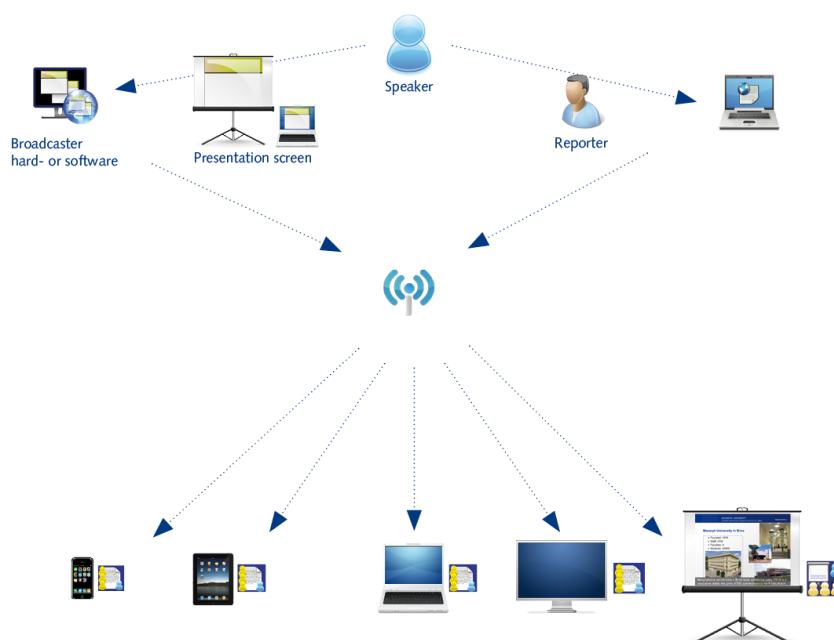
Altík, Altíkův slovník a Altíkovy úkoly - Altík je počítačová aplikace určená pro jedince využívající AAK, založená na vytváření komunikačních tabulek. Vzhledem ke komunikačnímu programu, který je součástí aplikace je možné využívat i na tabletech. Aplikace využívá hlasové syntézy, ale umožňuje nahrát vlastní zvuky, obsahuje kolem tisíc pět set fotek, přes tisíc barevných a černobílých symbolů a pět set obrázků a znaků. Všechny aplikace jsou v českém jazyce. Altíkův slovník je aplikace pro výuku AAK a globálního čtení. Je určen pro jedince, kteří tento způsob komunikace využívají, se specifickými poruchami učení, řečovými poruchami. Obsahuje třináct úkolů rozdělených do tří kapitol, které mají kolem čtrnácti set objektů různých grafických podob (fotografie, piktogramy atd.) a přes šest set videosekvencí. Altíkovy úkoly se zabývají rozpoznáním symbolických obrázků a jejich využitím pro sestavování vět pomocí komunikačních tabulek. Aplikace je založena na podobném smyslu jako Altíkův slovník, a je určena pro stejné skupiny jedinců, obsahuje 19 výukových úkolů a 1200 pojmů. Je zde možnost vkládat vlastní obrázky. (Vzdělávací software, ©2014)

3.3.1 Významné ICT vývojové projekty

Jednou z hlavních služeb poskytovaných studentům se sluchovým postižením kromě překladu do znakového jazyka je přepis mluveného slova (tzv. speech-to-text), kdy zapisovatel zaznamenává písemně v reálném čase mluvené slovo (např. během přednášky) na počítači, zatímco studenti zároveň sledují přepis na obrazovce. Pro studenty se zrakovým postižením tato univerzita primárně zajišťuje přístupné studijní materiály včetně obrazových, mezi ně patří i dokumenty promítané během výuky. Společně s tím jak roste počet potenciálních uživatelů těchto služeb, snažila se Masarykova univerzita co nejuspěšněji vyřešit situace, což ji přimělo k vývoji vlastního systému Polygraf a jeho využití v praxi.

Polygraf

Prvotním a hlavním cílem při vývoji tohoto systému bylo zajistit přístup k mluvenému slovu pro studenty se sluchovým postižením. První verze systému polygraf řešila zpřístupnění vizualizace přepisu pro velké skupiny uživatelů s tímto postižením. Současně s tím, jak při sledování prezentací zobrazovaných na přednáškách naráželo na bariéry čím dál více studentů se zrakovým postižením, byla vyvinuta verze zaměřující se na řešení tohoto problému. Systém Polygraf tedy poskytuje technické řešení obou případů prostřednictvím „vizualizace synchronního přepisu“ (speech-to-text) na příručném displeji, který má uživatel k dispozici (tablet, mobilní telefon, notebook) a „individuálního zobrazení prezentace“ na příručném displeji zlepšující čitelnost pro uživatele se zrakovým postižením. Tuto technologii lze použít nezávisle, na pokrytí signálem bezdrátové sítě. Jediným požadavkem je zdroj elektrického napětí, zdroj přepisu a nějaké přenosné zařízení uživatele. (Středisko Teiresias, 2013)

Obrázek 1 – Schéma systému Polygraf – (teiresias.muni.cz, 2013)

Výhody Polygrafu

- Nevyžaduje připojení k internetu ani vlastní server.
- Běží na mobilních zařízeních, což zajišťuje základní uživatelský komfort.
- Umožňuje upravit nastavení zobrazování obsahu.
- Je kompatibilní s běžně užívaným softwarem i hardwarem.

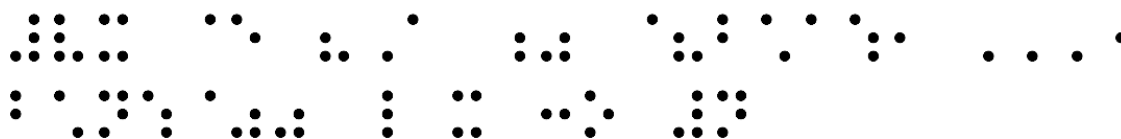
- Obsah lze sledovat individuálně nebo jej lze přes výstup na přenosném zařízení zobrazit pro širokou veřejnost na velké obrazovce.
- Umožňuje obousměrnou komunikaci: od přepisovatele k uživateli a také naopak, kdy se krátká textová zpráva zobrazí na obrazovce počítače přepisovatele. (Středisko Teiresias, 2013)

BlindMoose

Nástroj zvaný BlindMoose 2, je určený pro nevidomé pro práci s textem, který obsahuje matematické značky a vzorce. Jedná se o nadstavbu MS Wordu. Tento nástroj umožňuje číst, zapisovat, editovat a dále zpracovávat text s matematickou symbolikou pomocí hmatového braillovského displeje nebo vizuálně. Matematika se zapisuje lineárně podle braillovské šestibodové normy, pouze velká písmena a číslice se zobrazují osmibodově. Vizually se značky zobrazují v podobě co nejbližší tradičnímu matematickému zápisu. Navíc se přidávají symboly, které nahrazují prostorovou strukturu vzorce (např. horní index je znázorněn šipkou nahoru). Braillovské prefixy jsou zobrazeny jako černé obdélníčky s vizuálním symbolem prefixu. (Středisko Teiresias, 2014)

$$\forall x \in (A \cup \{b_1, \dots, b_n\}) \mid x \rightarrow \infty$$

$$\mathbb{A} \forall x \mathbb{B} \in (A \mathbb{C} \mathbb{D} \{b \downarrow 1 \mathbb{E}, \dots, b \downarrow n \mathbb{E}\}) \mid x \rightarrow \mathbb{F} \infty$$

Obrázek 2 – Ukázka matematického zápisu –(teiresias.muni.cz, 2014)

Projekt Hapticke.mapy.cz

Aplikace je výsledkem společného úsilí univerzitních středisek Teiresias Masarykovy univerzity v Brně a ELSA na ČVUT v Praze a také společnosti Seznam.cz, která službu provozuje na své internetové doméně mapy.cz.

„Podstatou projektu *Hapticke.mapy.cz* je webové rozhraní umožňující automatické generování kartografických podkladů vhodných pro výrobu hmatových map, tedy grafiky reliéfní sledovatelné bez využití zraku.“ (Středisko Teiresiás, ©2000-2015)

Díky zpřístupnění haptických map se nevidomým lidem naskytla možnost získat rychle mapu části libovolného území v rámci České republiky. Přitom výroba takovéto mapy včetně přípravy podkladů trvá pouze několik minut. Služba je veřejně dostupná s pokrývá ve své podstatě potřebu těch uživatelů, kteří pro svou orientaci v terénu nevyužívají zrak a potřebují mapové podklady v podobě přístupné hmatem. Uživatel dostane k dispozici hotový mapový list v digitálním obrazovém formátu, který je ihned možné vytisknout. Hmatová grafika je doplněna o popisky ulic, a to jak v Braillově bodovém písmu, tak v latince, aby zůstala zachována možnost využití po vidící uživatele. Díky hmatové grafice vybraný mapový podklad předpokládá jednu technologii tisku využívající tzv. mikrokapsulový papír. Na jeho teplocitlivou vrstvu se mapa standartním způsobem vytiskne a následně tepelně zpravuje. Tím tmavé kontury nabydou na objemu, vystoupí nad povrch papíru a vytvoří hladký dobře hmatový reliéf. Haptické mapy jsou zobrazeny na jednotlivých předem definovaných listech ve formátu A4 a zobrazují území o velikosti 300 x 425 m v přibližném měřítku 1:1500. Toto zobrazení odpovídá v běžném zobrazení na portálu *mapy.cz* přiblížení na úrovni 17.

Obrázek 3 – Běžná a hmatová mapa - ukázka zobrazení stejného území na zobrazení stejného území na běžné mapě (vlevo) a hmatové mapě (vpravo) zdroj: (<http://poslepu.cz/hapticke-mapy-pro-nevidome/>)

Hybridní kniha

Hybridní kniha je multimediální publikací určenou pro uživatele s těžkým zrakovým či sluchovým postižením. Tato publikace umožňuje simultánní sledování obsahu v textové, zvukové a obrazové podobě. Obsah je zde zobrazen jako text, jako zvukový záznam tohoto textu a jako vizuální záznam překladu textu do znakového jazyka. Základní myšlenkou tvůrců hybridní knihy bylo nabídnout vlastní způsob přístupu k informacím bez zacílení na uživatele s konkrétním postižením. Systém „hybridního čtení“ nabízí 3 typy informačně rovnocenných záznamů – elektronický text, zvukový záznam textu a videozáznam překladu textu do znakového jazyka. Uživatel tak může mezi těmito záznamy volně přecházet, či je sledovat současně a vytvořit si vlastní způsob získání nabízené informace.

Prvotní verze hybridní knihy vznikla v roce 2002, distribucí výhradně na pevných nosičích (CD). K jejímu čtení bylo zapotřebí softwarového prohlížeče běžícího na platformě MS Windows. Později došlo ke změně struktury dokumentů a původně verze hybridní knihy byla převedená do webové podoby jako Hybridní kniha on-line. K jejímu prohlížení slouží webová aplikace běžící na všech hlavních webových prohlížečích. Poslední inovací je přepracovaná Hybridní kniha on-line na Hybridní knihu 3.0., kde je inovativní přidání vizuálního záznamu, který slouží k zobrazení překladu textu do znakového jazyka. Díky této inovaci se podařilo rozšířit uživatelskou základnu hybridní knihy o osoby se sluchovým postižením. Dále pomocí přepracování datových struktur dokumentu a jejich převedení do univerzálního formátu XML, došlo k finálnímu oddělení dokumentu od prohlížeče. (Středisko Teiresias, 2015)

Komunikátor Deep1

Na požadavek klientů s problémem interaktivní komunikace došlo k vývoji malého a spolehlivého komunikátoru. Komunikátor Deep1 byl poprvé představen veřejnosti na konferenci INSPO 2007. Tento mobilní komunikační prostředek funguje na bázi osvědčené sériové komunikace pomocí morse znaků, které převádí na text. Vysílač může být v jakémkoliv provedení, vyhovujícím uživateli – tedy jednotlačítkový, dvou i třítlačítkový. Z primárního snímače prstů nebo dechu jsou vedeny signály do zobrazovače s dvěma LCD displeji. Jeden slouží pro kontrolu klienta a druhý osobě s klientem komunikující. Výhodou komuni-

kátoru je velmi malá spotřeba energie. Programové vybavení umožňuje připojení komunikátoru ke standartnímu rozhraní. Další předností je možnost nahrát na komunikátor dopředu řadu frází a vět pro urychlení komunikace. Díky Deep1 se otevřela nová možnost neomezené oboustranné komunikace, důležitá nejen pro postižené osoby, ale i pro osoby pečující o ně.

Obrázek 4 – Komunikátor Deep1 – (zdroj: http://mujweb.cz/skolanet/n_deep_1.htm)

Asistivní technologie – technologie přístupnosti

V první řadě nutno podotknout pojem „asistivní technologie“ a ujasnit si rozdíl s termínem „asistenční“. Jistě všichni známe pojmy asistenční služba, asisteční pomůcky či asistenční pes a jiné. Všechny tyto pojmy mají společný vztah k práci živého jedince s cílem pomoci druhému jedinci. Asistivní technologie jsou rozdílné od asistenčních tím, že nespo-léhají na asistenci živého člověka. Ministerstvo vnitra České republiky se v letech 2011-2013 účastnilo projektu ATIS4all (Asistive Technologies and Inclusive Solutions for All). Ve výstupech tohoto projektu lze najít definici pojmu asistivní technologie, která zní:

„ Asistivní technologie (AT) je jakýkoliv nástroj, zařízení, software nebo systém, využívající zpravidla moderní technologie zejména senzory, aktivátory, informační a komunikační technologie s cílem posílit, udržet nebo zlepšit funkční schopnosti jedinců se speciálními potřebami, a tím jim usnadnit každodenní život s zlepšit kvalitu jejich života, samostatnost a soběstačnost.“ (Lhotská, Kužilek a Štěpánková, 2013, s. 5). Osobami se speciálními potřebami zde rozumíme zdravotně postižení a chronicky nemocní lidi i seniory. Rozdělení AT dle handicapu:

- Pro nevidomé a slabozraké – lupa, čtecí zařízení, rozhraní s Braillovým písmem, software převádějící obrazovou informaci do textu či mluvené řeči
- Pro sluchově postižené – naslouchátko, kochleární implantát, vizuální signalizace
- Pro motorické postižení – chodítka, invalidní vozík aj.
- Pro kognitivní postižení – motivační hry, navigační systémy
- Pro specifické poruchy učení – hry pro zaměření pozornosti, výukové pomůcky, motivační hry. (Lhotská, Kužílek a Štěpánková, 2013)

3.4 Chráněná dílna v rámci zaměstnávání postižených osob

Obrázek 5 – nástroje k uplatnění postižených osob – vlastní zpracování

Historie chráněných dílen

Pojem chráněná dílna se v české legislativě poprvé objevil v roce 1975, ještě za doby Československa v zákoně o sociálním zabezpečení č.121/1975 Sb. Již dříve ale u nás existovaly organizace podobné chráněným dílnám tzv. výrobní družstva. Roku 1927 vzniklo Výrobní dětské družstvo, jehož zaměstnanci byli žáci z Jedličkova ústavu. Sortiment výrobků tvořily především hračky z různých materiálů. V čele založení tohoto družstva stál

František Bakule. (Titzl, B., 1998) Největší rozkvět zaznamenala výrobní družstva v mezi-válečném období. Za socialismu vznikl podnik Meta, jež byl výrobním družstvem invalidů. Zaměstnanci měli možnost pracovat nejen v dílnách ale také formou domácí práce. Po roce 1989 přišel rozpad podniku na menší části, ze kterých pak vznikly první chráněné dílny. Termín chráněná dílna se zachoval a po sametové revoluci se objevil ve vyhlášce č. 115/1992 Sb. o provádění pracovní rehabilitace občanů se změněnou pracovní schopností. Zde byla stanovena hranice pro získání statutu chráněné dílny 75 % zaměstnanců se změněnou pracovní schopností z celkového počtu všech zaměstnanců. Kromě toho také vyhláška přesně vymezovala, kdo má být do dílen umístěn a zaručovala jim právo na částečnou úhradu nákladů. Do chráněné dílny měli být dle vyhlášky zařazováni „*Zejména občané se změněnou pracovní, schopností s těžším zdravotním postižením, s mentálním postižením, občané se změněnou pracovní schopností, kteří mohou podávat jen zmenšený pracovní výkon a nelze je umístit na volných pracovních místech na trhu práce, a občané se změněnou pracovní schopností po dobu přípravy k práci*“ (Vyhláška 115/1992)

Hranice 75% byla postupně změnami vyhlášky snižována až na hranici současné doby 60% zaměstnanců.

3.4.1 Význam chráněné dílny

Chráněné dílny a chráněná pracoviště jsou jedním z nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, které mají za úkol umožnit pracovní uplatnění lidem se zdravotním postižením. Chráněná dílna je definována v zákoně o zaměstnanosti č.435/2004Sb v §76 takto:

„pracoviště zaměstnavatele vymezené na základě dohody s úřadem práce a přizpůsobené pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením, kde je v průměrném ročním přepočteném počtu zaměstnáno nejméně 60% těchto zaměstnanců. Chráněná pracovní dílna musí být provozována po dobu nejméně 2 let ode dne sjednaného v dohodě.“

Kromě pojmu chráněná dílna, vymezuje zákon o zaměstnanosti v §75 tzv. *chráněné pracovní místo. Jedná se o „pracovní místo vytvořené zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody s úřadem práce.“*

V dílnách mohou být zaměstnávání lidé s nejrůznějšími typy postižení, jedinci se srdeční vadou, smyslovým postižením, ale také jedinci s těžkým či kombinovaným postižením. Posláním chráněné dílny je vytvořit svým zaměstnancům chráněné podmínky při práci a poskytnout každému individuální přístup se snahou rozvíjet jejich dovednost a společenské uplatnění. Chráněné dílny jsou vnímány veřejností spíše jako neziskové či charitativní organizace. Nutno říci, že dílna není neziskovou organizací ale subjektem, který koná svou podnikatelskou činnost a nese vlastní zodpovědnost, za své hospodaření, zisk nebo ztrátu. Důležitým faktem také je, že chráněná dílna musí být součástí jiné organizace, tedy musí být pracovištěm zaměstnavatele, což znemožňuje její samostatné založení. Nejčastější způsoby založení chráněné dílny jsou (Faltínová, M. 2007):

- Samostatný podnik s právní subjektivitou (výrobní družstvo, společnost s ručením omezeným, veřejná obchodní společnost či živnost jednotlivce) - jediným předmětem podnikání je provozování chráněné dílny. Výhodou je možnost získání více druhů hmotné podpory zaměstnávání OZP.
- Chráněná dílna je součástí nestátní neziskové organizace, např. občanského sdružení, veřejně prospěšné společnosti, charitní organizace, církve aj. Potom je ekonomicky samostatným střediskem této organizace, ale není právně subjektivní. Může přijímat finanční podporu od své organizace, ale nemůže čerpat některé příspěvky.
- Dílna jako součást – středisko velkého podniku. Na provoz dílny firma čerpá dotace. Dílna nemá právní ani ekonomickou samostatnost, odděleně se však vede její hospodaření.

Každá dílna má svůj předmět činnosti, bez ohledu na způsob založení. Předmětem jsou jednoduché pracovní činnosti např. zpracování dřeva, výroba keramiky, šití a krejčovské práce aj. Může to být výroba produktů za účelem prodeje nebo také poskytnutí nějaké služby. I chráněná dílna může být úspěšná a chovat se tržně, aby mohla pokrýt svoje náklady a zachovat stávající pracovní místa pro své zaměstnance. Hlavním podílem v tržním chování od ostatních podniků je odlišný individuální přístup k zaměstnancům. Mezi dílnami najdeme širokou škálu firem či podniků od malých dílen rodinného typu, po velké moderní podniky.

Zastoupeny jsou v mnoho odvětvích hospodářské činnosti, převážně lehkého průmyslu, často řemeslného charakteru.

3.4.2 Sociálně terapeutická dílna

Terapeutickou dílnu zakládají většinou organizace poskytující sociální služby a zásadní rozdíl je ten, že klienti zde nejsou zaměstnáni. Jejich smysl práce tedy slouží jako rehabilitační, nikoliv k získávání finančních prostředků pro život. Propojenost oblasti sociálních služeb a problematiky zaměstnávání osob se zdravotním postižením je velká. Osoby se zdravotních postižení spoustu těchto sociálních služeb využívají a jsou na nich závislé. Do roku 2006 než vstoupil v platnost nový zákon o sociálních službách, byly chráněné dílny financovány z dotací MSPV a pojmány jako součást sociálních služeb. Neexistovala klasifikace sociálních služeb a nebylo přesné vymezení, co vše mezi sociální služby spadá. Dle nového zákona nastala změna v rozlišení chráněné dílny spadající do politiky zaměstnanosti a sociálně terapeutických dílen, které jsou nadále součástí sociálních služeb.

Podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, dle § 67 Sociálně terapeutické dílny jsou: *„Sociálně terapeutické dílny jsou ambulantní služby poskytované osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které nejsou z tohoto důvodu umístitelné na otevřeném ani chráněném trhu práce. Jejich účelem je dlouhodobá a pravidelná podpora zdokonalování pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie.*

Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,*
- b) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,*
- c) nácvik dovedností pro zvládání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění,*
- d) podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností.*

Cílovou skupinu osob v takovéto dílně tvoří osoby se sníženou soběstačností, z důvodu zdravotního postižení, které není umístitelné na chráněném trhu práce. Sociální služby náležely do systému sociálního zabezpečení, kde základní právní úpravou byl zákon

č.100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení a zákon č.114/1988 Sb. o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení. Za zajištění sociálních služeb nesl zodpovědnost především stát. Podle zákona o sociálním zabezpečení patří mezi sociální služby např. výchovná poradenská péče, sociálně právní ochrana, ústavní sociální péče, pracovní rehabilitace a jiné.

3.4.3 Vybraná sdružení na podporu handicapovaných občanů

Chráněná ICT pracoviště Deep

Chráněná ICT pracoviště Deep vznikla na základě spolupráce lektorů se zdravotně handicapovanými klienty v oblasti ICT. Zřízena byla od roku 2005 díky podpoře ÚP Brno a v současné době zaměstnává přes 50 zdravotně postižených lidí. K dlouhodobým partnerům těchto pracovišť patří Česká společnost pro kybernetiku a informatiku, ČVUT v Praze, VŠJAK a STP. Ve spolupráci se státní správou a samosprávou zde plní zakázky formou převodu dat do elektronické podoby. Pracuje zde i spousta externích pracovníků v pozicích dobrovolníků z řad lektorů, informatiků a vývojářů pomůcek pro zdravotně znevýhodněné osoby. Z iniciativy zaměstnanců pro činnost a spolupráci v sociální oblasti v rámci chráněných pracovišť ICT, bylo od roku 2008 založeno Občanské sdružení ProDeep,os. Cílem sdružení ProDeep, os je vytvářet podmínky pro běžný způsob života lidí se zdravotním postižením prostřednictvím integračních aktivit spočívajících ve vzdělávacích, školících a sociálních službách. ProDeep, os ve spolupráci s chráněnými pracoviště Deep zajišťují klientům tyto služby:

1. Školící a vzdělávací kurzy, zejména v oblasti ICT
2. Motivační a aktivizační činnosti pro rozvoj osobnosti – profesní poradenství
3. Rekondiční a ozdravné činnosti, pobyty
4. Poradenskou činnost v oblasti kompenzačních pomůcek – výpomoc klientům a zaměstnancům Chráněných ICT pracovišť Deep

Všichni členové, dobrovolníci a příznivci občanského sdružení a zaměstnanci Deep se se snaží pomáhat všem klientům bez rozdílu zdravotního postižení. (Chráněné ICT pracoviště-Deep, ©2011)

Středisko TEIRESIÁS

Středisko Teiresiás je celouniverzitním pracovištěm Masarykovy univerzity v Brně, vzniklo v roce 2000 pod plným názvem Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky. Jeho úkolem je „zajišťovat, aby studijní obory akreditované na univerzitě byly v největší možné míře přístupné také studentům nevidomým a slabozrakým, neslyšícím a nedoslýchavým, s pohybovým handicapem, případně jinak postiženým“. (*Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky*, ©2000-2015) Na počátku svého vzniku se středisko soustředilo hlavně na studenty se zrakovým postižením, kterých je na univerzitě nejvíce. Postupem času, roku 2002 přišel nový pilotní rozvojový projekt zahrnující také integraci studentů se sluchovým postižením. Koncepce střediska se tak stala širší a dnes je středisko výukovým centrem s rozsáhlou vlastní výukou a různými vývojovými aktivitami. Ve struktuře univerzity je středisko považováno za zcela samostatnou jednotku, která spolupracuje s dalšími sektory, jakým je Studijní odbor, Akademické psychodiagnostické centrum Rektorátu MU, Poradenské centrum, Centrum jazykového vzdělávání a další jiná pracoviště. Má vlastní celouniverzitní studijní oddělení s právem registrace, zápisů a průběžné kontroly studia studentů s postižením, je poradenským a metodickým centrem pro středoškolské studenty, výzkumným pracovištěm s vývojem vlastních technologických řešení a jako jediné středisko v České republice má charakter braillového vydavatelství, celostátní vysokoškolskou knihovnu, tlumočnické centrum a asistentský dispečink. Také jsou zde vedeny kurzy celoživotního vzdělávání. V roce 2009 získalo středisko Teiresiás cenu za neuvěřitelnější přístup ke studentům se zdravotním postižením v soutěži Škola bez bariér pod záštitou Nadace Olgy Havlové. (*Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky*, ©2000-2015)

Centrum Paraple

V roce 1994 bylo otevřeno rehabilitační a informační centrum Paraple na podporu lidí, kteří se po poranění míchy ocitnou v krizové životní situaci a zůstanou na vozíčku. Centrum Paraple nabízí výuku práce s počítačem jak pro začátečníky, tak i pro pokročilé. Kurzy probíhají přímo v Centru Paraple, a to po dobu jednoho týdne. Začínají částí teoretickou, poté následuje předvedení práce s programy včetně individuální výuky ovládnutí, zadání sa-

mostatných úloh a končí závěrečným testem. V případě úspěšného absolvování kurzu a složení testu je vydáno osvědčení. Účastníci kurzů mohou využít možnost ubytování v bezbariérových pokojích s vlastním příslušenstvím, která je vhodná nejen pro mimopražské zájemce. V ceně kurzu jsou zahrnuty učební materiály, ubytování, osobní asistence a snídaně.

Kurzy jsou vedeny pod souhrnným názvem Projekt DAVID – zvyšování počítačové gramotnosti vozíčkářů. Projekt vznikl v červnu 2001 na podnět Elektrotechnické fakulty ČVUT a dále probíhá ve spolupráci Konta Bariéry, které finančně přispělo na asistenty, technické vybavení (darovaná PC) a softwarové vybavení. Vzdělávací kurzy se snaží klientům zajistit větší možnost pracovního zařazení, širší kontakt s jejich okolím a zvyšování kvalifikace. (centrum Paraple, ©2011)

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Úvod

Pro praktickou část své diplomové práce jsem si vybrala Integrované centrum sociálních služeb Odlochovice (dále jen ICSS). ICSS znám velmi dobře a pravidelně navštěvuji, znám osobně spoustu lidí z řad klientů a během výzkumného šetření jsem docházela do centra pravidelně. Důvodem výběru tohoto zařízení se stal můj osobní vztah a také především dlouholetá působnost mojí matky, která zde již pracuje 15 rokem na pozici pracovnice přímé péče o klienty. Jedná se o lidi s mentálním postižením, popřípadě přidruženým tělesným postižením. Její pracovní náplní je poskytnout pomoc a podporu při každodenních činnostech. Nejde pouze o činnosti denní potřeby, ale také o zabezpečení finančního servisu, což obsahuje pomoc se zajištěním nákupu oblečení, obuvi a hygienických potřeb. Kromě toho mezi další povinnosti patří zajištění lékařské péče, komunikace s opatrovníky, podpora při socializačním procesu a samozřejmě zajištění náplně volného času. Právě náplň volného času se odehrává v prostoru chráněných dílen, kam se bude soustředit moje výzkumná část. Na začátku je nutné zmínit důležitou informaci, ohledně pojmu chráněných dílen. Chráněné dílny ICSS Odlochovice, jsou pojímány jako součást sociálních služeb a do roku 2006, než vstoupil v platnost nový zákon o sociálních službách, byly financovány z dotací Ministerstva práce a sociálních věcí. Dle nového zákona nastala změna v rozlišení chráněné dílny spadající do politiky zaměstnanosti a sociálně terapeutických dílen, které jsou nadále součástí sociálních služeb. Během práce je tedy používán nový termín sociálně terapeutické dílny.

4.2 Cíl a metodika výzkumu

Cíl výzkumné části

Cílem praktické části je analyzovat provoz chráněných dílen a navrhnout zlepšení propagace výrobků pomocí E-shopu.

Metodika výzkumné části

Praktická část bude vytvářena v prostředí chráněné dílny. Budou analyzovány možnosti ICT pro podporu její činnosti a to na základě rozboru fungování vybrané chráněné dílny (návštěvy, rozhovory se zaměstnanci). Pomocí E-shopu bude propagován prodej výrobků s cílem zlepšení efektivnosti provozu dílny. Na základě zjištěných výsledků budou syntetizovány závěry.

Metodikou výzkumu praktické části, byl zvolen kvalitativní výzkum prostřednictvím metody zúčastněného pozorování. „*Cílem kvalitativního výzkumu, je porozumět lidem a událostem v jejich životě*“ (Gavora, 2000, s. 148). Jak uvádí Černá a kol. (2009), pozorování je jednou z nejpoužívanějších metod u osob s mentálním postižením. Pozorování je výzkumná metoda, při níž se sleduje a zaznamenává nebo popisuje činnost lidí, předmětů, prostředí aj. Zúčastněné pozorování znamená, že pozorovatel (výzkumník) je členem skupiny, může tak sledovat jevovou a vnější stránku reality. (Gavora, 2000)

4.3 Představení ICSS Odlochovice

Integrované centrum sociální služeb Odlochovice (ICSS) je svou činností zaměřeno na poskytování celoročních pobytových služeb dospělým a mladistvým osobám s mentálním nebo kombinovaným postižením. Služby jsou poskytovány bez rozdílu pohlaví i bez omezení věku, přednostně klientům s trvalým bydlištěm v Praze. ICSS je samostatnou příspěvkovou organizací, řízenou Magistrátem hlavního města Prahy, kterému předkládá návrh rozpočtu a další vyžádané údaje a informace nezbytné k jeho provozování. Z důvodu různorodé skladby postižení klientů jsou přizpůsobeny možnosti bydlení ve třech areálech – Ratměřice, Roudný, Odlochovice. Více než polovina klientů je umístěna v komplexu areálu bývalého zámku, přilehlého dvora a parku v Odlochovicích. V sousední obci Ratměřice žijí klienti převážně mladšího věku. Zhruba stejný počet osob, avšak s obtížněji zvládnutelnými projevy chování a potřebou individuálnějšího přístupu, je ubytován v obci Roudný.

Historie zařízení

Počátek vzniku Integrovaného centra sociálních služeb Odlochovice, dříve Ústavu sociální péče Ratměřice, se datuje rokem 1972. Tímto rokem v Ratměřicích skončil svou činnost dětský domov, který tu sídlil od roku 1953. Tehdejší ústav sociální péče započal provoz v prosinci uvedeného roku v hospodářském přístavku zámku s 12 klienty. Následně se po stavebních úpravách provoz rozšířil i do vlastní budovy zámku Ratměřice a počet klientů rázem stoupl na 87. Roku 1978 v sousední vsi v Zámku Odlochovicích, byl ukončen provoz domova důchodců a ústav se rozrostl o další zámeckou budovu s kapacitou umístění pro 50 osob. Poté následovala spousta změn týkajících se areálu Odlochovice. V prosinci 2001 byla dokončena rekonstrukce hospodářských budov zámku, tzv. Dvůr a v roce 2004 další část „Pavilon F“, ve kterém vznikla nová služba rehabilitace. Mimo nového kabátu od roku 2006 zrenovovaný zámecký areál začal používat nový název zařízení, Integrované centrum sociálních služeb Odlochovice (ICSS). Jako poslední etapou stavebních prací se stala roku 2008 nástavba nad budovou sociálně terapeutických dílen. Díky této řadě rozsáhlých rekonstrukcí a změn, kterými zařízení prošlo, můžeme říci, že na všech pracovištích jsou prostory moderně zařízeny a vybaveny nejmodernějšími technologiemi. S tím úzce souvisí i kvalita bydlení klientů a úroveň jejich životních podmínek, která se neustále zvyšuje. Nic takového by však nebylo reálné, nebýt finanční podpory ze strany zřizovatele ICSS Odlochovice, Magistrátu hlavního města Prahy. Prostředky získané od Magistrátu se toto zařízení

snaží dobře využít ke zlepšování ubytovacího standardu klientů a zajistit jim tak důstojné prostředí k životu. Nutno říci, že v rámci změn prostředí zařízení se vylepšil i systém poskytovaných služeb.

Charakteristika provozu

Jak již bylo jednou zmíněno, jedná se o zařízení s celoročním provozem, které poskytuje služby lidem s mentálním a kombinovaným postižením všech věkových kategorií, od 3 let věku až po jejich úmrtí. Prostřednictvím široké nabídky služeb, ICSS umožňuje klientům žít maximální měrou běžným způsobem života a přiblížit se tak co nejvíce životnímu standardu běžné populace žijící mimo zařízení. Pracovníci jim poskytují individuální formy podpory dle jejich potřeb, včetně individuální vzdělávací a výchovné péče. Skutečný individuální přístup ke klientům, se stal jednou z hlavních zásad provozu Integrované centra Odlochovice. Stejně jako je individuální míra postižení každého z nich, je také individuální míra podpory ze strany personálu. V praxi to znamená, na jedné straně poskytnutí kvalitní potřebné služby v odpovídající míře osobám, odkázaných zcela na podporu a pomoc druhé osoby. Na straně druhé, zde žijí i klienti formou tzv. podporovaného bydlení a chráněného bydlení, bez trvalé přítomnosti personálu. Služby se tedy podřizují potřebám těchto klientů a ne, aby se klienti museli podřizovat systému. Z důvodu neustálé snahy o zkvalitnění personálem poskytované péče, má každý klient v zařízení vytvořeno portfolio s individuálním plánem. (viz příloha) V portfoliu jsou zaznamenány veškeré údaje o psychickém, ale i fyzickém stavu daného klienta. Součástí je individuální plán, sloužící personálu jako ucelený postup pro další rozvoj klienta. Přesto, že pracovat s lidmi s těžkým kombinovaným postižením je náročné nejen psychicky, ale i fyzicky setkáváme se s pozitivní odezvou z jejich strany. „Bohužel často jsou tyto „úspěchy“ či „pokroky“ čitelné pouze pro nás, kteří jsme s nimi v každodenním kontaktu“, konstatovala moje matka.

Soužití formou domácností

V rámci všemožných změn, se před dvěma lety změnil systém péče soužití v tzv. domácnostech. Došlo ke zrušení provozu samostatné prádelny a úklidového úseku. V současné době v tomto zařízení funguje celkem 11 domácností. V Každé domácnosti žije přibližně 8 klientů, kteří mohou být rozděleni dle pohlaví, ale mohou žít i smíšeně. Má matka

pracuje na domácnosti, tvořené dívkami v dospělém věku s různým druhem postižení. Jejich věk se pohybuje v rozmezí 29-36 let. Žije zde dívka s poruchou autistického spektra, nevidomá dívka, dívka s Downovým syndromem. Mimo toho jsou všechny se středním stupněm mentální retardace. Fungování chodu domácností bych osobně velmi zjednodušeně přirovnala k velké rodině. V rodině jsou všichni zvyklí dělit se o různé povinnosti, spojené s chodem domácnosti. Stejně tak to funguje i tady. Klienti si za pomoci personálu musí uklidit prostory svých domácností. Samozřejmě, jsou jim k tomu vytvořeny podmínky, pomocí přizpůsobených pomůcek. Každý večer se učí třídít prádlo, naplnit a připravit pračku, pověsit prádlo, připravit si oblečení na druhý den a jiné. Dalším specifikem, je odbourání stravování ve velké společné jídelně. Neodebírání se zde strava ze závodní kuchyně, ale večere si připravují domácnosti sami podle jídelníčku. Klienti tak využívají dovednosti, které se naučili ve cvičných kuchyňkách a pomáhají při přípravě večerí. Jídelníček je sestaven personálem po dohodě s klienty a je tvořen obrázky a symboly, aby porozuměli i ti, kteří nekomunikují mluvenou řečí. Z vlastní zkušenosti mé matky lze konstatovat, že tímto systémem stravování došlo ke klidnění některých klientů, než tomu tak bylo při stravování ve velké společné jídelně se závodní kuchyní. Všechny tyto popsané činnosti, související s chodem domácností, jsou také zakomponovány do individuálních plánů klientů. Každý klient je však jiná bytost, se specifickými potřebami a schopnostmi. Proto se musí vždy pečlivě zvažovat, co je pro každého podstatné, s čím potřebuje pomoci, co je vhodné vylepšit a co se jejich schopnost může dlouhodobým nácvikem naučit.

Z hlediska financí, na začátku měsíce dostane vedoucí každé domácnosti finanční obnos, s kterým hospodaří příští dny. Finance jsou určeny na nákup čistících a pracích prostředků, výtvarných pomůcek a všeho, co je spojené s chodem domácnosti v běžném životě. Pouze oblečení a hygienické prostředky pro klienty se nakupuje z jejich kapesného. Kapesné tvoří procentuální část jejich důchodu danou zákonem.

Společenský život

Snaha o co největší propojení života klientů s životem běžné společnosti, souvisí také s jejich společenským životem. ICSS Odlochovice pořádá mnoho akcí, určených nejen pro klienty, ale také pro širokou veřejnost. Společenský život je zde poměrně úzce propojen se společenským děním obce, zařízení se tak neuzavírá před kontaktem s místní komunitou.

Ostatně řada místních lidí, byla či je v integrovaném centru zaměstnána. Proto přístup obyvatel ke klientům je plný pochopení a shovívavosti. Společenské akce pořádané ICSS jsou hojně navštěvovány. K tradičním akcím patří zejména vyhlášené jarmarky, které se pořádají vždy s vítáním Jara, Velikonocemi a Vánoce. Klienti na jarmarcích pomáhají ve stránku a prodávají výrobky z dílen, podílejí se na přípravě a prodeji občerstvení i na kulturním programu. Mimo jarmarků, můžeme mezi další oblíbenou akci, zařadit každoroční výlov odlochovického rybníka v zámeckém parku či květnový folkový festival Popenec. Popenec, je hudebně folkový festival, kterého se účastní alternativní umělci, dětské soubory z okolí a také fotografové. Jelikož vztah k hudbě zdejších klientů je velmi blízký, pod vedením externího pracovníka si několik z nich založilo hudební kapelu „Poprask“. Skupina svou aktivní činností funguje již od roku 2000 a aktuálně čítá sedmičlenný tým. V jejich repertoáru najdeme písničky převážně pop-rockového žánru. Během vystoupení uslyšíte dva klávesové nástroje, baskytaru a bicí, vše pak doplněné o čtyři zpěvy s doprovodem různých rytmických nástrojů. Svým hudebním uměním a životní energií členů kapely z Integrovaného centra obveseluje kapela své fanoušky na místních akcích, vyjíždí také na festivaly, společenské akce mimo zařízení. Za svůj největší úspěch považuje kapela vydání vlastního CD. Mimo společenského života, se náplní volného času klientů staly služby v sociálně terapeutických dílnách, na které jsem se rozhodla blíže zaměřit.

4.3.1 Sociálně terapeutické dílny

Nejnavštěvovanějším prostorem nabízených služeb v rámci využití volného času klientů jsou sociálně terapeutické dílny. Vzhledem k nedostatku odborníků, jsou v dílnách zaměstnáni vyškolení pracovníci, kteří se těmto činnostem s klienty věnují. Nabízí se zde možnosti navštěvovat prostory keramické dílny, výtvarné dílny, textilní dílny, jednoduše vybavené cvičné kuchyňky a multimediální učebny. Jednotlivé dílny fungují každý den dle stanoveného rozvrhu, který je zakomponován do individuálního plánu každého klienta a dá se i změnit, dle jeho aktuální nálady a potřeby. Posláním sociálně terapeutických dílen, je podpora uživatelů, v co nejsamostatnějším životě v běžném sociálním prostředí a individualizovaná podpora při rozvoji pracovních, sociálních a motorických schopností. Základními principy, kterými jsou pracovníci dílen vázáni a dodržují je, jsou; princip jednání s klientem jako rovnocenným partnerem, orientace na jeho pozitivní stránky, respektování svobodné volby a co největší zapojení klienta do průběhu činností v dílně v rámci jeho možností. Pomocí

těchto principů se snaží personál terapeutických dílen docílit zejména individualizované podpory rozvoje pracovních návyků svých klientů, manuálních a sociálních dovedností, vedoucích k uplatnění na otevřeném trhu práce. Rozvojem pracovních návyků se zde, v pojetí činností dílen myslí především pravidelná docházka, dovednost omluvit absenci ještě před jejím vznikem, omluvit absenci nemoci atd. Mezi další bod rozvoje pracovních návyků, patří nácvik samostatné práce na zadaném úkolu – orientace v prostoru dílny, aby každý věděl, kde najde jaké pomůcky, kde si je může vzít a kam je musí vrátit. Do rozvoje manuálních dovedností jsou řazeny veškeré aktivity probíhající v keramické, výtvarné, textilní dílně a multimediální učení tzn., jedná se o udržení a rozvoj základních ručních prací, sebeobsluhy v rámci denních služeb apod. Vylepšit rozvoj sociálních dovedností, se pracovníci snaží například v následujících situacích. Pokud se klient dostane do úzkých, tzn., neví jak pokračovat v práci dále, musí se naučit požádat o pomoc, tedy zformulovat jednoduchou otázku takovým způsobem, aby mu pracovník mohl pomoci. Nezbytnou součástí tohoto kroku, je i návyk použití slovíčka „prosím“. Klienti jsou postupně vedeni k tomu, aby dokázali o pomoc požádat společensky přijatelným způsobem nikoliv křikem, agresí nebo pláčem, jak to ostatně mívají ve zvyku.

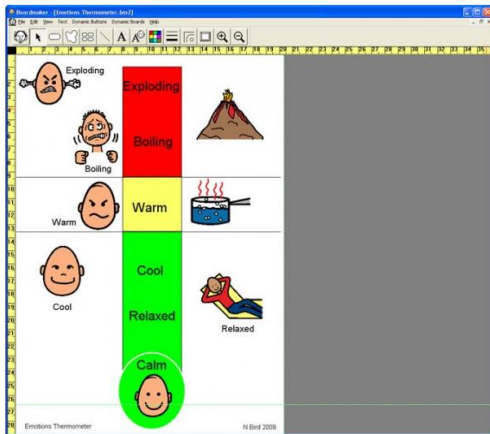
4.3.2 Možnosti využití ICT v dílnách

Po průzkumu všech jednotlivých dílen, bylo zjištěno, že prostředky ICT se používají pouze v prostoru multimediální učebny. Veškeré možnosti klientů vzhledem ke kombinaci jejich postižení souvisejícím s využitím a výukou informačních a komunikačních technologií jsou soustředěny právě sem. Multimediální učebna je velice moderně zařízena a vybavena dvěma stolními počítači, dvěma tablety s operačním systémem Android a také speciálními pomůckami pro připojení k PC, v podobě alternativní myši a alternativní klávesnice. Klientům se zde věnuje vyškolený pracovník, který prošel speciálním školením, jak s ICT a konkrétními aplikacemi zacházet.

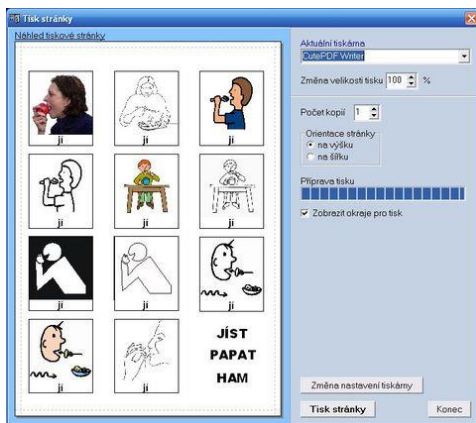

Obrázek 6 – alternativní myš a klávesnice - (<http://www.petit-os.cz>)

Probíhá zde výuka zejména formou alternativní a augmentativní komunikace (dále jen AAK), která má pomoci těžce postiženým osobám, u nichž je částečně nebo úplně znemožněna verbální komunikace – dorozumívat se a komunikovat se svým okolím, vyjádřit své pocity, reagovat na podněty apod. S počítačem ve většině případů v rámci AAK pracuje spíše personál, který využívá komunikační programy jako je Altík, Altíkův slovník, Altíkovi úkoly a nově také program Boardmaker. V programu Altík i Boardmaker personál vytváří klientům komunikační tabulky s různými aktuálními tématy, či celé deníky. Altíkovi úkoly pro změnu umožňují uživatelům sestavovat symboly do jednoduchých vět. Mimo jiné nejpožívanějším komunikačním systémem, který zde uplatňuje, jsou piktogramy. Tento komunikační systém je velmi účinný při práci s různým typem postižení. Pomocí piktogramů připravuje personál jednotlivé klienty na budoucí události v jejich životě, orientaci při denním režimu, lepší orientaci v dopravě, obchodě, atd. Jednoduše řečeno tento systém slouží všude tam, kde je slovní vyjádření překážkou. V rámci alternativní komunikace i mimo ní se využívá také práce s tablety. Někteří klienti s tablety pracují rádi a nemají s tím problém, jiní však vykazují známky agrese a nelibosti.

Obrázek 7 – program Boardmaker – vlastní zpracování

Obrázek 8 – program Altík – vlastní zpracování

Systém aktivit v sociálně terapeutických dílnách

V minulém roce se v rámci aktivit probíhajících v sociálně terapeutických dílnách, začala uplatňovat nová myšlenka vycházející z dlouhodobého pozorování. Myšlenka tkví v tom, že klienti, kteří setrvávají v systému činnostních terapií, si zvykají na své „kolegy“, na jednotné vedení pracovníka dílny a nejsou již tolik komunikativní při společných setkáních s uživateli jiných dílen. Proto se postupem času do provozu všech pracovišť začlenilo tzv. „kolečko“. Klienti jsou vždy rozděleni do skupinek, podle rozpisu vyvěšeného ve společných prostorách. Členové jednotlivých skupinek se mění, každý člen se tedy potká s každým na různých pracovištích. Tento systém přináší rozmanitost nejen pro klienti, ale také pro personál dílen. Během pozorování se ukázalo, že systém „kolečka“ přináší jisté úspěchy,

a to především v sociálních dovednostech. Různé skupiny mohou pracovat na různých výrobcích, vzájemně si pomáhat, učit se od druhých a komunikovat se všemi. Doporučený počet osob ve skupince jsou maximálně 4 osoby. Pracovníci mají v takovém počtu možnost dostatečné individuální práce, dobrého pedagogického vedení a komunikace s jednotlivými uživateli.

Textilní dílna

V prostoru textilní dílny se nacházejí dva stolní stavy, šicí stroj a rám upravený na tkaní. Klienti se zde učí základním dovednostem, jako je šití na šicím stroji, vyšívání, pletení košíčků z pedoku atd. Ti méně zruční připravují materiál a dílčí výrobky, které pak ostatní kompletují. Funguje to tak, že jeden nastříhá látku, další ušije povlak, třetí ho naplní molitanovou drtí a poslední provede konečné úpravy výrobku. Proces výrobku je rozdělen takovým způsobem, aby se podíleli všichni klienti s různými schopnostmi. Mezi nejoblíbenější výrobky, které se prodávají na jarmarcích, patří tkané koberce, vyšívané obrázky, polštářky, sedáky na židle a mnoho dalších. Na personál dílen je kladen požadavek zapojit do činností, co možno nejvíce klientů v rámci smysluplné práce, která jim kvalitně vyplní jejich volný čas a zároveň naučí novým dovednostem.

Keramická dílna

Program keramické dílny považuji osobně tím nejzajímavějším, které dílny nabízí. Prostor keramické dílny sestává ze dvou místností. V menší místnosti, je umístěna keramická pec na vypalování keramiky a dřevěné regály na hotové výrobky určené k prodeji. Do této místnosti má vstup pouze odborný pracovník dílny. V druhé místnosti nalezneme velký pracovní stůl s židlemi, regály s různými pomůckami a zásobami keramické hmoty. Dílna vlastní také hrnčířský kruh. Provoz zde vede jeden vyškolený pracovník společně s jedním klientem. Náplní činnosti, je práce s keramickou hlinou a následná výroba drobných dekorativních předmětů, jednoduchých výrobků lisovaných z forem, svícňů, váziček apod. Rozmanitost výrobků od úplně jednoduchých až po ty složité, které vznikají pouze za pomoci pracovníka dílny. Například to, že někteří klienti dokáží vytvořit z hlíny kuličky, je velký úspěch. Stejně jako v textilní dílně, se práce na jednom výrobku, dělí mezi více uživatelů. Méně schopní vyrobí zmíněnou kuličky, další kompletují kuličky ve vázu, jiní malují na

hotové vypálené výrobky. Ti neschopnější dokáží vytvořit celý výrobek samostatně. Hlavním smyslem této činnosti, je rozvoj jemné i hrubé motoriky, rozvoj komunikace, navozování nových vztahů a také rozvoj orientace v prostoru. Některé výrobky jsou nádherné, originální, jiné o něco méně povedené. Důležitým heslem však je, „každý něco dokáže“, protože každý člověk může svoji osobitost vtisknout do svého jedinečného výrobku. Výrobky z keramiky dělají všem radost po celém areálu. Většina zaměstnanců pije čaj z hrníčků vyrobených v dílně, květiny jsou ve vázách z kuliček vytvořených klienty a spoustu dalších výrobků našlo své uplatnění a majitele.

4.3.3 Současný stav prodeje a propagace výrobků

Snahou v průběhu výzkumného šetření v dílnách bylo zjistit, jaké možnosti a propagaci prodeje hotových výrobků tyto dílny využívají a jakým způsobem, bych je svým návrhem mohla vylepšit, v rámci zapojení ICT. Po řadě rozhovorů s personálem dílen, externími pracovníky a paní ředitelkou Integrovaného centra Odlochovice jsem dospěla k názoru, že jsou v prostoru prodeje a zviditelnění výrobků z dílen jisté mezery. „Budu ráda za jakýkoliv Váš návrh na vylepšení možnosti a propagace našich výrobků“, uvedla při rozhovoru ředitelka Mgr. Jana Petranová.

Jedná se zde hlavně o výrobky z keramické a textilní dílny. Velký zájem byl u lidí zpozorován především o keramické pomalované hrnečky, originální vázy, svícínky, drobné upomínkové předměty jako jsou závěsná srdce, hvězdy apod. Dle ročních období se na jarmarcích těší oblibě také velmi krásní vánoční andělci, zvonečky, stromečky, kapříky a spoustu dalších výrobků. Z textilní dílny jsou v kurzu tkané koberečky, vyšívané obrázky, sedáky na židle, potahy, polštářky ve tvaru berušky apod. Odbyt a prodej výrobků, je tady především nárazový. Souvisí vždy s příchodem konaného jarmarku, či jiné společenské události. Mimo prodeje na trzích a jiných akcích konaných v areálu, jsou výrobky pravidelně dodávány ještě na tato další místa. Jedním z nich, je fara v nedaleké malebné vesničce jménem Kondrac, kde obyvatelé mají možnost na konci bohoslužby při odchodu z kostela, si zakoupit nějaký upomínkový předmět a podpořit tak činnost ICSS. Dále jsou výrobky za účelem prodeje vystaveny na recepci penzionu Modrá kočka ve Voticích a posledním mís-

tem, je Domov sociálních služeb Vlašská v Praze, kde jsou výrobky prodávány v místní kavárně. Z toho výčtu lze usoudit, že těchto míst není mnoho a ze získaných financí z prodeje, jsou pokryty většinou náklady dílen na zakoupení nových pomůcek a materiálů. V případě nějakých ušetření peněz, jsou klienti odměnou za činnost v dílnách pozváni na sváteční večeri, či jinou společenskou událost.

4.3.4 Návrh na vylepšení propagace výrobků

Při přemýšlení jak zlepšit odbyt výrobků a podmínky propagace, jsem dospěla k jednoznačnému nápadu. Hlavní myšlenkou, bylo zapojit využití ICT, tedy formou prodeje pomocí vlastního E-shopu. ICSS Odlochovice své vlastní webové stránky provozuje, E-shop však nemá, bylo by variantou, ho umístit na jejich vlastní web. Otázkou však je, jak moc finančně nákladný by takový projekt byl a zda by celkové úsilí, ve výsledku stálo vůbec za vynaložené prostředky. Jelikož dopředu těžko odhadnout, zda by lidé o tento systém prodeje výrobků měli vůbec zájem. Kromě toho, aby se lidé o E-shopu vůbec dozvěděli, bylo by nutné, zainvestovat také do reklamy a administrace. V závěru tohoto nápadu jsem tedy dospěla k tomu, že vytvoření vlastního E-shopu je z hlediska finanční a personální stránky pro ICSS velkou zátěží. Svého nápadu jsem se však ještě úplně nevzdala a hledala alternativní řešení. Jak tedy nejprve zajistit zviditelnění s co nejmenšími náklady a prodej výrobků prostřednictvím E-shopu? Zanalyzovala jsem prodej výrobků z jiných dílen z ostatních měst a došla k nalezení velice smysluplného a alternativního řešení. Smyslem mého alternativní řešení, je zapojení ICSS Odlochovice do projektu s názvem VedleSebe.cz. Jedná se o fungující E-shop, který se zabývá prodejem výrobků z více chráněných dílen či neziskových organizací. Dle mého názoru naprosto ideální řešení, jak zajistit odbyt prodeje výrobků, zviditelnit své výrobky a vyzkoušet si celý systém prodeje přes internetový obchod. Především výhodu spatřuji v nulové výchozí investici. Ihned jsem kontaktovala ředitelku provozu projektu VedleSebe.cz a začala jednat o podmínkách možnosti zapojení dílen z ICSS Odlochovice.

4.3.5 E-SHOP VedleSebe.cz

Zapojení do projektu je velmi snadné a bezplatné – dílna/ nezisková organizace nabídne e-shopu své výrobky, které průběžně produkuje. Výrobky jsou nabízeny většinou pro-

střednictvím fotografií. Je důležité, aby dílna nabídla pěkné a „prodejné“ zboží a dané fotografie byly kvalitní a dobře nafocené. Některé výrobky se prodávají zkrátka lépe na trhu a přes internet vůbec, proto je kladen důraz na kvalitu výsledných fotografií.

Z hlediska ceny výrobku proces funguje tím způsobem, že dílna stanoví svou cenu za výrobek, k této ceně si E-shop přidá drobnou marži dle dohody, kterou přispívá na provoz E-shopu. Přijde-li zakázka, pracovník E-shopu předá požadavek dílně, ze které výrobek pochází. Na základě vzájemné dohody se určí, kdy, kde a jak mohou být věci předány. Po předání zboží, E-shop zkompletuje objednávku s dalšími produkty, zabalí a následně odešle zákazníkovi. V případě zakázky týkající se pouze produktů z jedné dílny, E-shop rád přenechá celou objednávku dané dílně s vyřízením, odesláním a tedy i vyšším ziskem. Na fungování celého tohoto systému je důležité si před zapojením do projektu ujasnit dvě základní věci. Jednak zda je dílna schopna nafocení a poskytnutí kvalitních fotografií vlastních výrobků. Za druhé, je důležitý hlavně způsob možnosti předání výrobků, když je zakázka smíšená z více dílen. Ideální je v tomto případě mít někoho, kdo má občas cestu do Prahy a může tam výrobky odvést. Výrobky jsou pak předány s platbou proti paragonu.

Služby a přínos E-shopu VedleSebe.cz

Internetový obchod VedleSebe.cz funguje od roku 2009 a zdarma prezentuje výrobky z více chráněných dílen či neziskových organizací, tzv. „ pod jednou střešou“. Kromě nabídky výrobků, zdarma také prezentuje jednotlivé dílny a vyřizuje agendu spojenou s prodejem výrobků.

Cílem tohoto dobročinného obchodu je pomoci sociálně prospěšným dílnám oslovit širší okruh odběratelů, než jsou schopné oslovit na trzích a podobných vlastních prodejních akcích. Tento projekt umožňuje dílnám jedinečnou příležitost vyzkoušet si prodej výrobků přes E-shop, bez nutnosti finanční a personální zátěže při pořizování vlastního obchodu. Lze říci, že jde o prodej s nulovou investicí, bez rizika ztráty. Díky těmto úsporám a zprostředkování zakázek pomáhá tento E-shop udržet chod dílen. Zejména malé dílny využívají této báječné šance se zviditelnit a zvýšit odbyt svých výrobků.

Nesmírnou výhodou je pro dílny také nulová administrativní i expediční zátěž při vyřizování objednávek. Vše až na výrobu kompletně řeší pracovník VedleSebe.cz. Dílnám pouze tlumočí poptávku na výrobky. Výroba na zakázku s okamžitou platbou má tak pro

většinou dílen svůj význam, i v tom že poskytuje zpětnou pozitivní vazbu. Zvláště pozitivní je tato vazba pro klienty, kteří vidí, že jejich práce je potřebná a doceněná. Na závěr bych dodala jen to, že díky sdružení různorodých dílen v tomto internetovém obchůdku VedleSebe.cz, má zákazník široký výběr a ušetří na poštovním. Zákazník si navíc vždy může být jistý, že nákupem podpoří některou z neziskových dílen a udělá něco pro správnou věc.

4.3.6 Diskuze návrhu VedleSebe.cz

Veškeré zjištěné podmínky o zapojení do projektu VedleSebe.cz, byly dále přetlumočeny ředitelce ICSS Odlochovice paní Mgr. Janě Petranové. Po získání nových poznatků jsme společně došly k závěru, že nic nebrání tomu, zkusit se zapojit do tohoto projektu. Paní ředitelka můj návrh s radostí přijala a podpořila. Dále mi v nových informacích sdělila podstatnou informaci. V rámci spolupráci s obecně prospěšnou organizací Rytmus Benešov, část schopnějších klientů s lehčím postižením nedávno absolvovala základní kurz fotografování a úpravy fotografií. Nafocení výrobků z dílen, tedy zvládnou sami klienti a je to pro ně mimo jiné, skvělá příležitost využití nových dovedností a zlepšení náplně využití jejich volného času. Stejně tak dodávání a dovoz výrobků do Prahy, není žádný problém. Jelikož je konána pravidelně služební cesta za účelem rozvoru výrobků do již zmíněných míst, tedy i do Domovu centra sociálních služeb Vlašská, je ideální variantou skloubit cestu i s dodáním zboží do internetového obchodu. Věřím že, tento návrh může být do budoucna přínosem v mnoha směrech, nejen těch ekonomických. To vše ovšem ukáže až po nějaké době ověření této propagace v praxi.

4.3.7 Vlastní výzkum zúčastněného pozorování

Zúčastněné pozorování probíhalo u pěti klientek během činností v sociálně terapeutických dílnách od října 2014 do října 2015 ve spolupráci s odborným personálem. Snahou bylo zmapovat účast klientů při činnostech v sociálně terapeutických dílnách a zaznamenat jejich základní charakteristiky jakou jsou; typ postižení, míra soběstačnosti, chování, vědomosti a jiné postřehy. Pro zajímavost byly také zaznamenávány následující jevy chování a následně pro ilustraci zpracovány do grafické podoby. Byly stanoveny tyto konkrétní jevy chování:

- nedostavila se
- vyjadřuje nelibost
- spokojená, usmívá se
- činnost určena
- vybere z nabídky
- je aktivní
- odmítá spolupracovat
- práce pod vedením

Charakteristika výzkumného vzorku

Klientka Vlasta

Vlasta ve věku 41 let, trpí středně těžkou mentální retardací a Downovým syndromem. Má sedm sourozenců, z toho dva zemřeli krátce po porodu. Oba její rodiče již nežijí. Do ICSS byla přijata v roce 1979 z rodiny. Žádné příbuzenské vztahy nebyly zaznamenány, pouze se občas vidí se svou sestrou, která je také umístěná v centru, ovšem v jiné budově. Ani jedna z nich, však přítomnost sestry záměrně nevyhledává.

Soběstačnost

Ve většině činností spojených s péčí o svou osobu je samostatná. Základní běžnou hygienu zvládne bez pomoci, nezvládne stříhání nehtů a mytí vlasů. Umí jíst samostatně příborem a sama se obléká, rozezná rub i líc. Nedokáže se však obléct přiměřeně k počasí.

Komunikace

Vlasta patří mezi tiché a nemluvící. Podle dřívějších informací přestala mluvit ve 3 letech. Mluvenému slovu však velmi dobře rozumí. Pokud mluví, tak pouze v situacích,

které ji nějak ohrožují, znervózňují, nebo omezují. Tehdy mluví tichým hlasem, ale zato velmi čistě s bohatou slovní zásobou. U této klientky se začal uplatňovat alternativní způsob komunikace pomocí obrázků a symbolů. Velmi ráda poslouchá vyprávění, četbu, pohádky a sleduje televizi.

Sociální vztahy

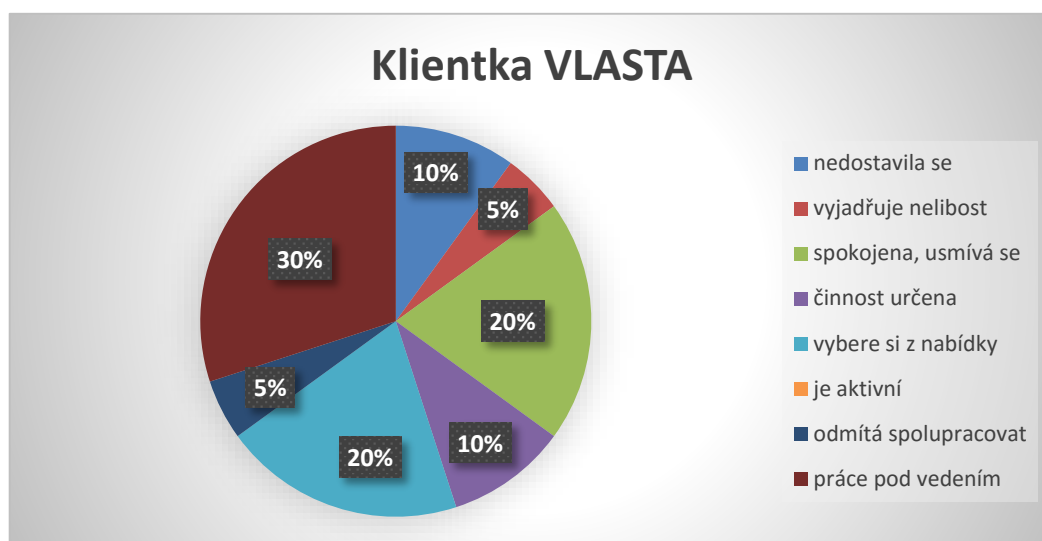
Její povaha je mírná a tichá, značně stydlivá, vnímá společnost, na veřejnosti se chová slušně a klidně. Nedokáže poděkovat ani poprosit. Je schopna vyjádřit soucit s druhou osobou, ale kontakt s ostatními nevyhledává, je spíše uzavřená a samotářská. Většinu času trápí nejraději ve svém pokoji, kde si navléká korálky a vystřihuje časopisy. Má velmi kladný vztah ke zvířatům, hlavně k psům.

Motorika

Pohybuje se zcela samostatně, v neznámém terénu je její chůze nejistá. Všechny činnosti dělá velmi pomalu. Zvládne samostatně chůzi do i ze schodů se střídáním nohou. Neumí běhat ani jezdit na tříkolce, bojí se skákat, líbí se jí koupání, ale plavat neumí. Jemná motorika je u ní na velmi dobré úrovni. Při práci se snaží být pečlivá, umí stříhat, lepit, trhat, vybarvovat. Výtvarné činnosti vyhledává, ale do sociálně terapeutických dílen odmítá docházet, i přes domlouvání personálu.

Vědomosti

Zná své jméno a příjmení, ale nedokáže ho vyslovit, ani na sebe neukáže. Na zavolání jménem či příjmením reaguje otočením a s úsměvem. Datum narození ani bydliště nezná. Nemá ponětí o hodnotě peněz, času a levou či pravou stranu též nerozezná.

Graf 1 – klientka č. 1 – vlastní zpracování

Zhodnocení pozorování:

Začátek pozorování v říjnu 2014 doprovázel odmítavý přístup Vlasty k docházce do dílen. Při příchodu nedávala najevo žádné emoce a spíše se stranila všech přítomných osob. Od dubna 2015 se její přístup změnil a do terapií docházela ráda. Jak je z grafu patrné, byla zde spokojena. Personálu, se totiž podařilo najít činnosti, které Vlastu nejvíce zajímají. V textilní a keramické dílně se věnovala výhradně činnosti, kterou ji nabídl personál. Většinou si z nabídky vybrala. Za celou dobu průběhu průzkumu, se dvakrát do dílen nedostavila z důvodu nemoci. Co se týče jejího používání ICT v multimediální učebně, přes počáteční odmítavý přístup si nakonec oblíbila práci s tabletem i počítačem za asistence personálu. Při práci s počítačem jí byla zajištěna alternativní klávesnice. Využívá počítačovou aplikaci Méd'a, kde se úkoly zaměřují na pasivní pozorování, nebo sleduje pohyb letadla. Mimo to využívá na tabletu i oddíl piktogramy, kde má vytvořenou svou skupinu piktogramů, které zná a využívá je i formou papírovou.

Z ročního pozorování u Vlasty vyplývá, že největší pokrok zaznamenala v navazování lidských vztahů. Dokáže reagovat na pokyny personálu a její počáteční odmítavý postoj se změnil. S pomocí se naučila velmi dobře pracovat s počítačem a tabletem. Začala porozumívat alternativní komunikaci a používat symboly. Postupem času byla zaznamenána i

změna emocí. V posledních třech pozorováních byl slyšen hlasitý smích, který se u Vlasty objevil zřídka.

Klientka Lenka

Lenka trpí těžkou mentální retardací a má perinatální poškození centrální nervové soustavy. Její věk je 30 let a má pět sourozenců, s kterými není v kontaktu. Osvojena byla v roce 1981 a od roku 1985 je umístěna v ICSS. Na návštěvy ke svému opatrovníkovi jezdí pravidelně jedenkrát za měsíc.

Soběstačnost

Lenka dokáže jíst sama tuhou stravu lžící, ale poměrně nečistým způsobem. Zvládne se částečně sama obléct, nerozezná rub ani líc, stejně tak přední a zadní stranu. Obuje si sama boty, tkaničky však neumí zavázat, ani zapnout knoflíky, pouze rozepnout zip. Základní hygienu sama nezvládá, veškeré úkony, včetně čištění zubů provádí personál.

Komunikace

Dokáže zopakovat několik slabik a opakuje některá slova (táta, haló, bába, teta). Jinak vůbec nemluví a nedokáže používat ani některý způsob alternativní komunikace. Rozezná některé zvuky domácích zvířat. Pasivně zvládne porozumění mluveného slova.

Sociální vztahy

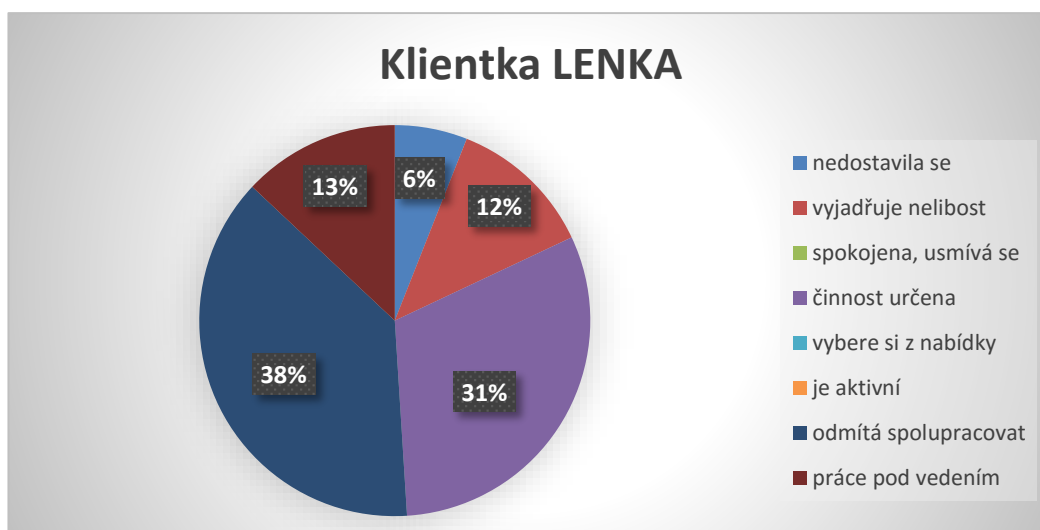
Společnost lidí má velmi ráda, v cizím prostředí na sebe upozorňuje. Libost vyjadřuje smíchem, nelibost naopak křikem. Často se u ní střídají nálady, vydrží křičet dlouhou dobu, z afektu se těžce dostává. Najdeme u ní také četný výskyt autoagrese i agrese vůči předmětům. Neustále vyžaduje pozornost personálu, ale kontakty s vrstevníky nevyhledává.

Motorika

Vlasta se pohybuje samostatně, chůzi po schodech zvládne sama, ale pouze po jednom schodu. Nezvládne uchopit tužku, její úchop je pěšťový. Dokáže vytvořit kresbu na úrovni čmáranice. Stríhat neumí, pouze trhat papír na malé kousky a navlékat korálky. Sama se nezaměstná a často nereaguje ani na nabízenou činnost. Pozornost udrží pouze několik minut.

Vědomosti

Zná své jméno a příjmení, ale nevysloví ho. Dokáže ukázat sama na svou osobu. Datum narození ani bydliště nezná. Neumí písmena ani číslice, nerozezná barvy, pozná pouze předměty denní potřeby. Spolupráce při učení nové činnosti je velmi obtížná, odmítá spolupracovat. Její reakce se dostaví až po několikanásobném opakování výzvy.

Graf 2 – klientka č. 2 – vlastní zpracování

Zhodnocení pozorování:

V prvních dvou měsících pozorování při příchodu do sociálně terapeutických dílen, Lenka vyjadřovala značnou nelibost. Ta se projevovala křikem, vzdorovitým chováním, kousáním se do rukou. Nechtěla se zapojit vůbec do žádné činnosti a na výzvy personálu absolutně nereagovala. Personál se snažil Lence nabídnout různé činnosti, ale bez reakce. Vzhledem k tomu, že Lenka nemluví, nebyla schopna vyjádřit důvod svého chování. O čtyři měsíce později došlo k drobné změně v jejím chování. Již neprojevovala tak silný odpor a hlavně projevy sebepoškozování se zmírnily. Stále však přetrvával odmítavý postoj ke spolupráci. Každá výzva ke spolupráci musela být několikrát opakována. Pokud se Lenka nakonec do některé činnosti zapojila, šlo většinou o práci s keramickou hlinou, za pomoci asistence personálu a při neustálém povzbuzování. Ukázalo se, že manuálně je velmi zručná, pouze odmítá spolupracovat. Práce s počítačem u Lenky nebyla možná a práci s tabletem v prvních měsících značně odmítala, vyjadřovala nelibost a chovala se agresivně. Stejně tak možnosti alternativní komunikace byly marné. Jediné, co po několika měsících přijala, byla

aplikace Hravé písničky I, která ji postupem času uklidňovala a přestala vyjadřovat agresi. Na pouštění zvuků domácích zvířat reagovala též příznivě.

Z celkového pozorování vyplynulo, že terapie přispěly k mírnému zlepšení autoagrese. Z nabízených činností si nejvíce oblíbila keramickou dílnu a nakonec i aplikaci na tabletu. Pracovat dokáže pouze za neustálého povzbuzování a v přítomnosti personálu.

Klientka Lída

Lída ve věku 36 let, postižená středně těžkou mentální retardací a Downovým syndromem. Má dva sourozence, kteří jsou zdraví, ale nestýká se s nimi. Do dvou let věku pobývala v jiném zařízení a od roku 1979 byla přijata do ICSS Odlochovice. Domů nejezdí, navštěvovat ji jezdí matka přibližně dvakrát do roka.

Soběstačnost

Při osobní hygieně, včetně mytí vlasů a stříhání nehtů je Lída zcela samostatná. Stejně tak zvládá oblékání, umí zapnout knoflíky i zavázat tkaničky či rozepnout zip. Bydlí na samostatném pokoji, ve kterém si udržuje pořádek.

Komunikace

Snaží se komunikovat, mluví v krátkých jednoduchých větách, často v rozkazovacím způsobu. Je jí velmi špatně rozumět, jelikož špatně artikuluje. Často křičí, skáče do řeči a projevují se u ní hysterické stavy. Někdy nereaguje na oslovení, je nutné zvýšit hlas a zopakovat požadavek. Personál se snaží o její zpomalování řeči.

Sociální vztahy

Bývá dosti hlučná, ale na veřejnosti se chová přijatelně. V sociálním prostředí si osvojila pozdrav, poděkování a omluvu. Do skupinových her se zapojí pouze na pokyn pracovníka. Ráda organizuje činnost všem okolo, včetně personálu, ale jinak je spíše samotářská. Oblíbí si většinou jednu osobu a neustále vyžaduje její pozornost a přítomnost.

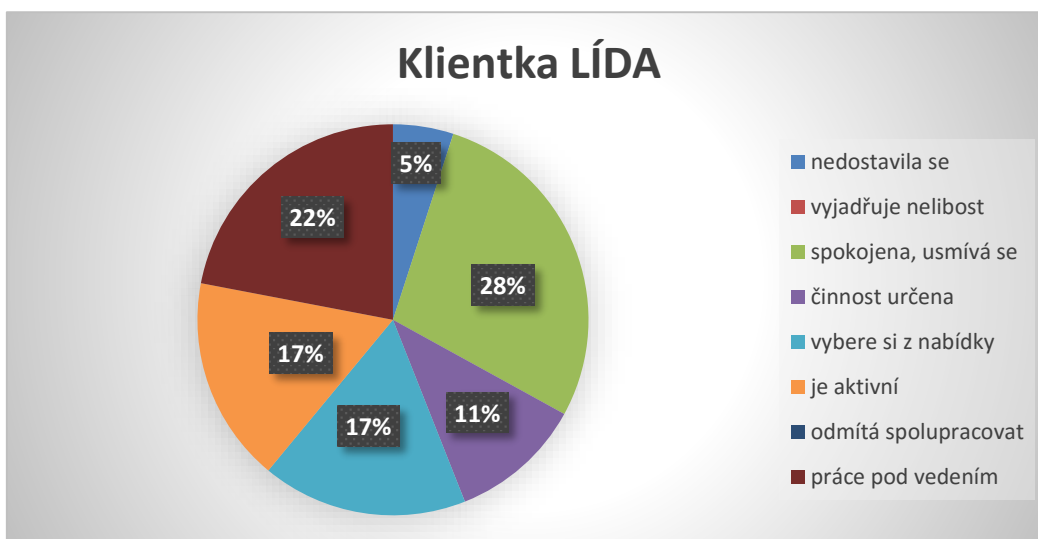
Motorika

Po schodech chodí bez pomoci se střídáním nohou. Zvládne jednoduché úkony jako sed, leh, běh i poskoky. Naučila se jezdit na tříkolce a koloběžce a také houpat na houpačce.

Ráda se pohybuje ve vodě, ale plavat neumí. Jemnou motoriku má na velmi dobré úrovni. Dokáže stříhat nůžkami, tužku a štětec uchopit správně.

Vědomosti

Zná své jméno i příjmení, ale vysloví ho nesrozumitelně. Adresu ani datum narození neví. Předměty denní potřeby pozná, ale nedokáže pojmenovat. Levou ani pravou stranu nedokáže určit, ale rozezná čtyři barvy (žlutá, modrá, zelená, červená). Písmena ani číslice neumí, zná denní dobu, ale nechápe pojem času včera a zítra.

Z

Graf 3 – klientka č. 3 – vlastní zpracování

Zhodnocení pozorování:

Od počátku samotného pozorování Lída projevovala radost z možnosti navštěvovat dílny. Po příchodu se přivítala se všemi zaměstnanci a měla zájem se seznámit také s prostředím. Na začátku pozorování jí byla činnost určena, jelikož si nedokázala vybrat z nabídky. O dva měsíce později, si již byla schopna z nabídky vybrat a projevila zájem o všechny nabízené možnosti. Ráda pracovala s keramickou hlínou, z níž tvořila jednoduché tvary. Ty pak spojovala dle fantazie do plastik. Také v textilní dílně se pustila se zájmem do všeho. Za asistence zaměstnance se učila pracovat s jehlou a na konci výzkumného šetření, byla schopna vyšít křížkovým stehem předtištěné vzory. Postupně se naučila volit si činnosti sama dle nálady a nebyla tak vázána pouze na nabídku personálu. Při práci s tabletem a počítačem si za pomoci personálu vytvořila vlastní komunikační knihu, kterou se teprve učí používat. Při soustředění se u této činnosti přestala být tolik hlučná.

Z celkového pozorování vyplynulo, že Lída si dokáže přesně určit, o které činnosti má sama zájem a které ji naopak nebaví. Zdokonalila svou práci s jehlou a keramickou hlínou. Do textilní a keramické dílny se vždy moc těšila a její zájem byl chválihodný. Pokud si sama zvolila oblíbenou činnost, dokázala pracovat zcela samostatně.

Klientka Vlad'ka

Vlad'ce je 34 let a trpí středně těžkou mentální retardací a degenerativním očním onemocněním. Měla jednoho staršího bratra, který byl také nevidomý a roku 2000 zemřel. Zde v ICSS je umístěna od roku 1981. Rodiče o ní nejeví zájem.

Soběstačnost

Vlad'ka zvládne úkony spojené s hygienou jako je mytí rukou, čištění zubů a česání. S nastavením teploty vody, mytím těla a stříháním nehtů je však odkázána na pomoc personálu. Samostatně si dokáže připravit oblečení, které pozná hmatem, oblékne se i obuje, ale tkaničky, knoflíky a zipy jí dělají potíže.

Komunikace

Její komunikace je celkem dobře srozumitelná. Vlad'ka mluví v holých větách. Ráda komunikuje s ostatními. Učí se ráda nové písničky, říkanky a vypráví příběhy, ve kterých si vymýšlí osoby. Často se uchyluje do svého světa, ve kterém promlouvá s druhou osobou, při čemž mění tón i intonaci hlasu. Neustále vyžaduje komunikaci s personálem. Její slovník je na úrovni předškolního dítěte.

Sociální vztahy

Chápe svoje pocity a dokonce je umí vyjádřit. Při pocitech úzkosti dochází k sebepoškozování a zcela jí chybí vnímání okolí. Často u ní dochází k rozbíjení nábytku, trhání oblečení a bohužel někdy i napadení jiné osoby z řad klientek nebo personálu. Společnost ostatních nevyhledává, avšak v navazování kontaktu s cizími lidmi nemá problém.

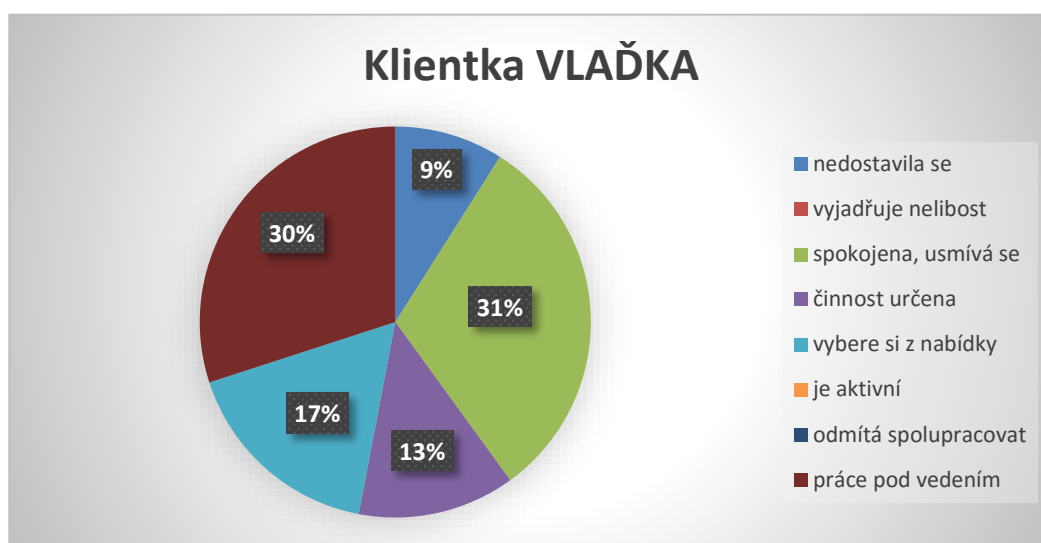
Motorika

Velmi ráda si hraje s hračkou, jednoduchou stavebnicí, kterou si nejprve důkladně ohmatá. Vzhledem k poškození zraku, má jemnou motoriku na velmi dobré úrovni. Zvládne

manipulaci s drobnými předměty i uchopit tužku. Její kresba je na úrovni čmáranice. Ve známém prostředí se naučila pohybovat samostatně, a to i po schodech v obou směrech. Při chůzi po schodech střídá obě dvě nohy. Bez pomoci najde svůj pokoj, WC, koupelnu a skříň. V neznámém prostředí se bojí rychlejších pohybů a je odkázána na pomoc personálu.

Vědomosti

Vladka zná své jméno, místo bydliště, jména ostatních klientek i personálu. Poznává jiné zaměstnance podle hlasu nebo pohmatem, a to i po delší době. Svě datum narození nezná. Má výbornou paměť, stačí ji čtyřikrát zopakovat říkanku. Také velmi ráda zpívá během dne, bez rozdílu, zda ji někdo poslouchá. Podle svých vizuálních představ popisuje předměty a osoby. Umí počítat do tří, nezná pravou a levou stranu. Dokáže přibližně určit denní dobu a činnosti s ní spojené.

Graf 4 – klientka č. 4 – vlastní zpracování

Zhodnocení pozorování:

Jelikož je Vladka nevidomá klientka, veškerá činnost v sociálně terapeutických dílnách musela být přizpůsobena jejímu postižení. Při příchodu do terapií byla vždy již od počátku dobře naladěna. Těšila se na změnu prostředí a dokázala to také sama vyjádřit. Na začátku pozorování měla Vladka poškrábaný obličej a podlitiny na ruku, které si způsobila

v záchvatu vzteku sama. Zpočátku jí byla určena činnost a pracovala pod odborným dohledem. Vždy reagovala při práci pozitivně a s velkým zájmem se zapojila do práce. Při všech činnostech si ráda povídala s personálem. Střídala práci v keramické a textilní dílně. Nelze přesně určit, kterou dílnu si oblíbila více. Po čtyřech měsících pravidelného docházení do dílen, si již dokázala sama vybrat z nabízených činností. Většinou si zvolila práci v keramické dílně, kde ji dělalo radost hnětení hlíny. Tvořila z ní malé kuličky, jako meziprodukt k výsledné váze. V textilní dílně měla nejradši činnost spojenou s trháním papíru. V polovině pozorování nebyli na jejím těle nalezeny žádné škrábance ani podlitiny. V multimediální učebně nepracuje s tabletem ani s počítačem z důvodu jejich agresivních sklonů ničit věci. Personál ji však pomocí tabletu pustí její oblíbení aplikace, jako jsou Hravé písničky I, Mluvídek a další říkanky, které se zájmem poslouchá. Za celou dobu pozorování nebyl zaznamenán ani jednou odmítavý přístup. Do sociálně terapeutických dílen Vladka nadále dochází ráda a je zde spokojená. Naučila se vybrat z nabídky činnosti, které ji nejvíce vyhovují. Vzhledem ke svému zrakovému postižení, pracovala vždy za asistence druhé osoby. Závěrem pozorování došlo také ke zlepšení chování a jejímu zmírnění autoagrese.

Klientka Jana

Janě je 34 let a projevuje se autistickými rysy, přesto autismus u ní nebyl diagnostikován. Mimo jiné trpí těžkou mentální retardací. Má čtyři sourozence, s kterými není v kontaktu. Do ICSS Odlochovice byla přijata z domova v roce 1983. K prvnímu kontaktu s rodinou došlo až v roce 2003, od té doby již nebyl žádný kontakt zaznamenán.

Soběstačnost

Jana se dokáže najíst bez pomoci lžící pouze z misky. Příbor odmítá a zahazuje. Při stolování neudrží čistotu, jí velmi hltavě i to, co není běžně ke konzumaci (obaly, pecky atd.) Nedokáže si sama ani vyčistit zuby. Při osobní hygieně je zcela odkázána na pomoc druhé osoby. Samostatně se obleče i svleče, rub, líc, přední stranu a zadní však nerozezná. Stejně tak nezapne zip ani knoflíky.

Komunikace

Jana vůbec nemluví, občas spontánně vykřikuje, avšak řeči ostatních rozumí. Většinou vykřikuje jména osob, která zná. Ráda poslouchá hudbu.

Sociální vztahy

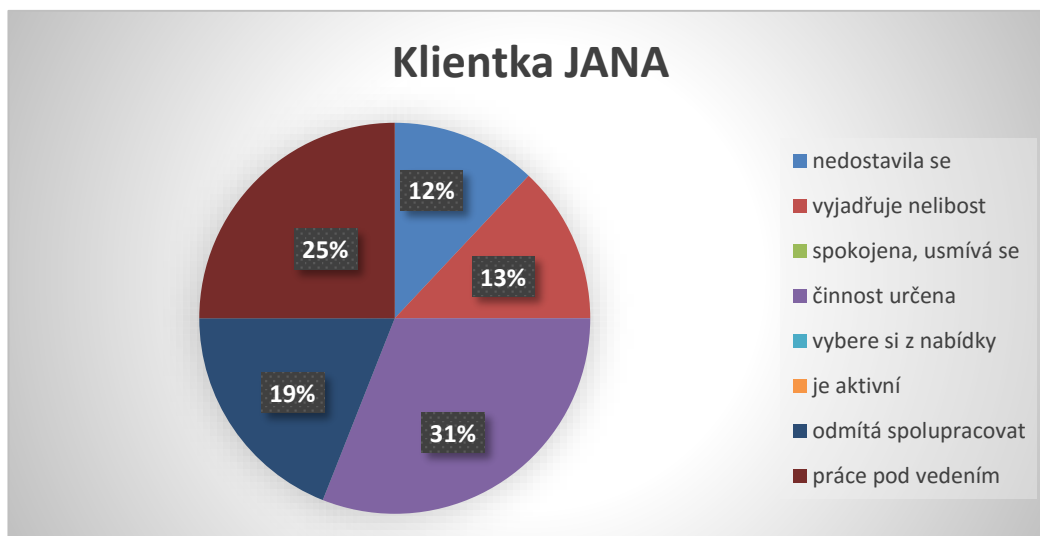
Nemá ráda dotyk ani oční kontakt s jinou osobou. V nejistých situacích dělá stereotypní sérii pohybů (zakrývá si oči a poskakuje). Kontakty se skupinou nevyhledává, raději se straní kolektivu. Nejraději tráví čas sama ve svém pokoji a samotu vyhledává i venku. Často je uzavřena do svého vnitřního světa – sedí, rozruší se, začne křičet a trhat oblečení, po chvíli se sama zklidní. Libost projevuje úsměvem, nelibost křikem a agresí. Vyhovuje jí stereotyp, jakoukoliv změnu snáší těžce. Personál respektuje, ale nemá ráda omezování. S cizími lidmi těžce navazuje kontakt. Při neklidu ji vždy uklidní hra s míčem.

Motorika

Jana je schopná samostatného pohybu. Chůzi po schodech zvládne se střídáním nohou. Provede základní postoje, ale nezvládne jízdu na tříkolce ani koloběžce. V neznámém terénu se pohybuje bez problému. Jemnou motoriku využívá minimálně. Tužku dokáže uchopit, čmárat, ale kresbu nesleduje a nevnímá. Nejraději si hraje s míčem.

Vědomosti

S Janou se velmi těžko spolupracuje. Zná pouze své jméno. O písmenech ani číslicích nemá ponětí. Dokáže chápat pouze základní pojmy – jídlo, koupelna, WC, šatna, oblékat, svlékat, čistit zuby, jít spát. Nerozeznává denní dobu a s ní spojené činnosti. Všechny činnosti vykonává stereotypně.

Graf 5 – klientka č. 5 – vlastní zpracování

Zhodnocení pozorování:

Od začátku pozorování byl s Janou celkem problém. Ve svém volném čase odmítala docházet do sociálně terapeutických dílen a svůj odmítavý postoj a nesouhlas vyjadřovala hlasitým křikem. Na žádnou nabízenou činnost nereagovala. Reakce nepřišla ani na činnost personálem určenou. Vždy pouze seděla uzavřena do svého vlastního světa. Po dvou měsících se odmítavý přístup začal pozvolna zlepšovat. Docházka byla omezena pouze na textilní dílnu. Jana byla schopna reagovat pouze na určenou činnost a pracovat pod vedením zaměstnance. Při činnosti nikdy nevyjádřila žádnou radost. V multimediální učebně ani po několika měsících nereaguje na žádný způsob alternativní komunikace. V polovině pozorování se do dílny bez udání důvodu nedostavila. Následně její odmítavý přístup pokračoval. Od června došlo opět ke zlepšení a z celkového vyhodnocení nakonec vyplynulo, že přes počáteční nezdary si Jana nakonec na docházku zvykla. Veškeré činnosti se však stále omezují na práci v textilní dílně. Nedá se jednoznačně říci, zda do dílny dochází ráda nebo pouze plní instrukce personálu.

4.3.8 Shrnutí vlastního výzkumu

Pro výzkumné pozorování bylo vybráno pět klientů, docházejících do dílen a představeno. Vybrány byly dívky žijící na domácnosti, kde pracuje moje matka, která je s nimi v každodenním kontaktu a já je již také několik let osobně znám. U těchto pěti dívek byly

popsány jejich základní osobní charakteristiky. Typ postižení, míra soběstačnosti, chování, vědomosti a jiné postřehy. Nutno dodat, že jména dívek v této práci jsou smyšlená, z důvodu jejich ochrany osobních údajů. V rámci pozorování byla mapována účast dívek v jednotlivých dílnách a zapisovány do sledovacího archu zpozorované jevy, dle stanovených jevů na začátku. Pozorování ve všech dílnách bylo prováděno pravidelně v dlouhodobém horizontu. Výsledné poznatky pozorování byly zpracovány do grafů a následně okomentovány. V průběhu svého pozorování jsem se setkala s protichůdnými názory na trávení volného času osob s postižením. Jedni zastávají názor, že tyto osoby by nikdo neměl do žádné činnosti nutit. Vždyť jsou to „chudáci“ a je třeba je nechat v klidu. Další jsou názory, že tito lidé stejně nejsou schopni se nic nového naučit, tak proč neustálým opakováním marnit čas. Na druhé straně jsem se setkala i s názorem, že je nutné je neustále zaměstnávat a stálým opakováním a vhodným přístupem jsou tito lidé schopni se něco naučit. Osobně se nemohu přiklonit ani k jednomu názoru. Zcela jistě, je zapotřebí se těmto osobám věnovat, ale vždy s přihlédnutím k jejich možnostem a schopnostem. Vhodným přístupem je možnost přispět k jejich částečnému osamostatnění, nebo alespoň zdokonalení v jednotlivých činnostech. U osob s těžkým mentálním postižením je úspěchem i to, pokud se podaří zachovat stávající stav. Po zpracování celého výzkumného šetření a zužitkování všech poznatků a informací z 15-leté praxe mé matky, jsem si uvědomila, že vhodná a přiměřená činnost může pomoci při zvládnutí agrese a autoagrese, ovšem i zde platí zásada přiměřenosti. Je třeba vyvarovat se nadměrnému zatížení těchto osob a přemírou informací, požadavků a podnětů, tak aby jejich mentální úroveň byla schopna vše zpracovat. Nedá se tedy přesně jednoznačně určit, zda trávení volného času v sociálně terapeutických dílnách, pomáhá osobám s mentálním postižením v psychomotorickém rozvoji. Spíše se z výsledků ukázalo, že se jednalo o sporadické úspěchy v jednotlivých činnostech. U některých osob došlo také ke zmírnění agrese a autoagrese. Stejně tak tyto postřehy platí u používání ICT a specifických pomůcek. Nelze jednoznačně určit, zda u někoho přispěli ke zlepšení, či šlo spíše o sporadické úspěchy.

5 ZÁVĚR

V diplomové práci byla provedena analýza využití ICT na podporu činností handicapovaných občanů v chráněné dílně. Hlavní cíl předkládané diplomové práce byl splněn. Na dílčí cíle byly získány tyto poznatky:

Analyzovat možnosti ICT pro podporu činnosti handicapovaných občanů- Od vysvětlení používaného pojmu ICT, byly následně představeny jednotlivé možnosti využívání informačních a komunikačních technologií pro různě handicapované uživatele a jejich specifické potřeby. Jedná se o jednotlivé technologické pomůcky dle typu postižení, speciální software, asistivní technologie a v neposlední řadě, jsou uvedeny významné vývojové ICT projekty, které se snaží čím dál více usnadnit osobám s handicapem zapojení do běžného života. Například projekt Haptické mapy, který díky zpřístupnění na webovém portálu mapy.cz nabízí nevidomým uživatelům možnost, získat snadno a rychle mapu části libovolného území ČR. Není opomenuto, ani důležité využití internetu s důrazem na problematiku přístupnosti webových stránek pro všechny uživatele.

Charakterizovat postavení handicapovaných občanů v ČR, včetně pojmosloví a legislativy. Zde bylo nutné, objasnit základní pojmy týkající se problematiky handicapovaných občanů, jejich postavení ve společnosti, které prošlo za řadu let značným vývojem, včetně změn uvedených v legislativě ČR.

Zdůraznit význam fungování chráněných dílen v rámci zaměstnávání zdravotně postižených osob. Práce vysvětluje stručný vývoj chráněné dílny, jež je součástí nástrojů politiky zaměstnanosti. Pro lepší představu, je zde uvedena velmi významná chráněná dílna Deep, která v sobě spojuje problematiku ICT a vývoj pomůcek pro handicapované, současně se zaměstnáváním těchto osob.

V praktické části analyzovat provoz konkrétní chráněné dílny a pomocí E-shopu propagovat prodej výrobků této dílny. Praktická část proběhla v zařízení Integrovaného centra sociálních služeb Odlochovice, konkrétně v prostorách chráněných dílen Odlochovice, dnes již dle nové legislativy nazývaných pod pojmem sociálně terapeutické dílny. Celé zařízení je v práci podrobně popsáno, včetně provozu sociálně terapeutických dílen, kde byly zanalyzovány možnosti využití ICT, které byly nalezeny pouze v prostoru multimediální učebny a nejsou nijak velké, nejvíce je zde využíván software Boardmaker pro alternativní způsob

komunikace. Na základě provedených rozhovorů s ředitelkou zařízení a vedením dílen, byl řešen problém prodeje výrobků. V souladu s dílčím cílem, byl propagován návrh na prodej pomocí E-shopu, prostřednictvím projektu VedleSebe.cz. Tento projekt, byl zatím vybrán z důvodu vyzkoušet si prodej výrobků prostřednictvím této cesty, bez velké počítačnické finanční investice do vlastního E-shopu. Návrh byl ředitelkou ICSS Odlochovice velmi vřele přijat, věřím že, se zapojení tohoto centra do projektu podaří a bude pro něj jistým přínosem, ať po finanční či jiné stránce. Tímto byl poslední dílčí cíl splněn.

Formulovat obecné a specifické závěry

Moderní ICT umožňují vyvíjet nové asistivní pomůcky, které mohou handicapovaným občanům pomáhat v běžném životě. Např. hlasový výstup tzv. *screen-reader*, braillovský řádek nebo tiskárna hmatové grafiky tzv. *fuser* a spousta dalších. Nejrozšířenějším zdrojem informací v rámci využívání ICT technologií je internet. Díky projektu Blind Friendly Web a jeho metodě přístupnosti webových stránek, jsou dnes mnohé webové stránky v odpovídající kvalitě přístupnosti, dostupné handicapovaným uživatelům z pohodlí domova.

Chráněné dílny jsou jedním z nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti a mohou být vhodným nástrojem k začlenění osob se zdravotním postižením na trh práce. CHD provozované v ČR se liší strukturou zaměstnanců, výrobními programy a právní formou, mohou mít tedy různé podoby a parametry fungování. Z chráněných dílen poskytujících sociální služby se důsledkem změny v legislativě vyčlenily sociálně terapeutické dílny.

Pro konkrétní sociálně terapeutickou dílnu byl připraven návrh prodeje výrobků pomocí E-shopu v návaznosti na dobročinný projekt VedleSebe.cz. Posláním tohoto dobročinného obchodu je pomoci chráněným dílnám oslovit širší okruh odběratelů, než jsou schopné oslovit na trzích a podobných vlastních prodejních akcích.

Na závěr bych dodala, že dnešní svět plný moderních ICT technologií přináší opravdu mnoho možností využití a rozšiřuje tak vzdělávání handicapovaných, výchovu, činnosti běžného života atd. Tyto technologie mohou být však pouze prostředkem, rozšiřujícím tyto možnosti. Za nejpodstatnější stále považuji osobní nadšení, postoj ke vzdělávání a výdrž handicapovaných lidí. Bez těchto základních předpokladů jsou i ty nejmodernější ICT projekty, pouze taktikou na zlepšení a reálné naplnění. Stále však záleží na postoji handicapované osoby, zda se svým postižením dokáže využít těchto nabízených možností.

6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knižní publikace

ABRAHAM, M. Telecommunications for disabled people - Remote applications for disabled people and the palliation of sensorial and cognitive handicaps. *Annales des telecommunications-annals of telecommunications*. 2003, vol. 58, no. 14, s. 876-889.

BONFRANCHI, R. *Computer-Didaktik in der Sonderpädagogik*. Luzern: Edition SZH, SPC, 1994. ISBN 3-908264-51-0.

ČERNÁ, M a kol. *Česká psychopedie*. Praha: Karolinum, 2009. 222 s. ISBN 978-246-1565-3.

FALTÍNOVÁ, Markéta. *Efektivnost chodu chráněných dílen*, 2007. 119 s. Diplomová práce. Masarykova universita.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

CHÁB, M.: *Svět bez ústavů.*, Praha: Občanské sdružení QUIP – společnost pro změnu, 2004. 83 s. ISBN 80-239-4772-9.

JESENSKÝ, Ján. *Uvedení do rehabilitace zdravotně postižených*. Praha: Karolinum, 1995. 159 s. ISBN 80-7066-941-1.

JANKOVSKÝ, J. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. 1.vyd. Praha: Triton, 2001. ISBN 80-7245-192-7.

MANĚNOVÁ, Martina. *ICT a učitel 1. Stupně základní školy*. Martina Maněnová, 2009, 112 s. ISBN 80 – 2547 – 531 – X.

ŠPINAR, David. *Tvoříme přístupné webové stránky: připraveno s ohledem na novelu Zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy*. Vyd. 1. Brno: Zoner Press, 2004, 360 s. ISBN 80-868-1511-0.

TAS, A. - TATNALL, A. 2008. Using ICT to Improve the Education of Students with Learning Disabilities. In Learning to Live in the Knowledge Society: IFIP International Federation for Information Processing. 281. Boston: Springer Boston, 2008. 70 s. ISBN 978-0-387-09728-2.

VOTAVA, J. a kol. Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 207 s. ISBN 80-246-0708-5.

ZIKL, P. a kol. Využití ICT u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a. s., 2011. 125 s. ISBN 978-80-247-3852-9.

Elektronické zdroje

Asociace zaměstnavatelů zdravotně postižených. *Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti*, [online]. 2015. [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: <http://www.azzp.cz/zakon-o-zamestnanosti/zakon-c-435-2004-sb-o-zamestnanosti-od-1-1-2015>

Blind Friendly. [online] Brno: Blind Friendly, 2015. [cit. 2015-10-12] Dostupné z WWW: <http://blindfriendly.cz/>

Centrum Paraple, *Projekt David*. [online]. 2015, [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: <http://www.aktivnizivot.cz/aktuality/kurzy-prace-s-pc-a4266363>

Česká správa sociálního zabezpečení. *Osoba zdravotně znevýhodněná*. [online]. 2015, [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: <http://www.cssz.cz/cz/ozz/>

DEEP o. s., *Chráněná pracoviště Deep*, [online]. 2015, [cit. 2015-11-05]. Dostupné z WWW: http://deep.cz/viewpage.php?page_id=2

EUROPEAN COMMISSION. 2010a. Digital Agenda for Europe [online]. 2010 [cit. 2015-10-10]. Available from WWW: http://ec.europa.eu/information_society/digitalagenda/index_en.htm.

ICSS Odlochovice, *Integrované centrum sociálních služeb*, [online]. 2015, [cit. 2015-11-05]. Dostupné z WWW: <http://www.ror.cz/>

KOTÝNEK, Josef. Statistika&My - Měsíčník Českého statistického úřadu. *V ČR byl zdravotně postižený každý 10.* [online]. 2014, [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: <http://www.statistikaamy.cz/wp-content/uploads/2014/04/18041404.pdf>

LHOTSKÁ, Lenka, Jakub KUŽÍLEK a Olga ŠTĚPÁNKOVÁ. ATIS4all. Asistivní technologie [online]. 2015 [cit. 2015-10-6]. Dostupné z WWW: <http://atisforum.site44.com/dokumenty/atis4all-studie-definiceateorieat.pdf>

Mayer-Johnson, *Software Boardmaker.* [online]. 2015. [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: <http://www.mayer-johnson.com/boardmaker-software>

Ministerstvo vnitra České republiky. *Vyhláška č. 64/2008 Sb.* [online]. 2015. [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/vyhlaska-c-64-2008-sb-o-forme-uveřejnovani-informaci-souvisejících-s-vykonem-verejne-spravy-prostřednictvím-webových-stranek-pro-osoby-se-zdravotním-postižením-vyhlaska-o-prístupnosti-10.aspx>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příspěvek na zaměstnávání osob se zdravotním postižením na CHPM,* [online]. 2015, [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: <https://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnaniosob/prispevekn podporu>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Sociální rehabilitace a sociálně terapeutické dílny* [online]. 2015, [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/13929>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Vyhláška 115/1992 Sb.,* [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: <http://www.zakony.cz/zakon-115-1992-Sb-Vyhlaska-ministerstva-prace-a-socialnich-veci-ceske-republiky-o-provedeni-pracovni-rehabilitace-obca-SB1992115-2/>

MKF. *Disabilita.* [online]. 2010, [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: <http://www.uzis.cz/katalog/klasifikace/mkf-mezinarodni-klasifikace-funkcnich-schopnosti-disability-zdravi>

PAVLÍČEK, Radek, BlindFrindly.cz *Bezbariérový internet.* [online]. 2002. [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: <http://blindfriendly.cz/clanky/bezbarierovy-internet>

Středisko Teiresiás pro pomoc studentům se specifickými nároky. [online] Brno: Centrum Teiresias, 2013. [cit. 2015-09-10] Dostupné z WWW: <http://www.teiresias.muni.cz/?chapter=8-4>

Středisko Teiresias. *Hybridní kniha*. [online] Brno: Centrum Teiresias, 2015, [cit. 2015-09-10] Dostupné z WWW: <http://www.teiresias.muni.cz/cz/veda-a-vyzkum/vyvojove-aktivity/hybridni-kniha>

Středisko Teiresias. *Haptické mapy*. [online] Brno: Centrum Teiresias, 2015, [cit. 2015-09-10] Dostupné z WWW: <http://www.teiresias.muni.cz/veda-a-vyzkum/vyvojove-aktivity/hapticke-mapy-cz>

Středisko Teiresias. *BlindMoose*. [online] Brno: Centrum Teiresias, 2015, [cit. 2015-09-10] Dostupné z WWW: <http://www.teiresias.muni.cz/veda-a-vyzkum/vyvojove-aktivity/blind-moose>

ŠPINAR, David. Charakteristika a výhody přístupnosti: Hendikepovaný uživatel Internetu [online]. 2015. [cit. 2015-10-4]. Dostupné z WWW: <http://pristupnost.nawebu.cz/texty/charakteristika-vyhody.php>

TITZL, B. *Časopis Vesmír* [online]. 2015, [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: <http://casopis.vesmir.cz/clanek/b-titzl-to-byl-cesky-ucitel-frantisek-bakule-jeho-deti-a-zpevacci>

Tisková zpráva Úřadu práce ČR. *Od nového roku je opět zavedena kategorie osob zdravotně znevýhodněných*, [online]. 2015, [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/19978/TZ_080115a.pdf

VedleSebe.cz, *Internetový obchod VedleSebe.cz*, [online]. 2015, [cit. 2015-11-05]. Dostupné z WWW: <http://www.vedlesebe.cz/>

Vzdělávací software Pachner, *program Altik*. [online]. 2015, [cit. 2015-11-05]. Dostupné z WWW: <http://www.pachner.cz/vyukove-programy-95k/poruchy-uceni-21k/altik-20-506p>

WHO. *International Classification of Functioning, Disability and Health*. [online]. 2010, [cit. 2015-10-20]. Dostupné z WWW: http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/index/7002_en.html

Seznam použitých zkratk

AZP – Aktivní politika zaměstnanosti

AAK – alternativní a augmentativní komunikace

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

DMO – Dětská mozková obrna

CHD – Chráněná dílna

MKF – Mezinárodní klasifikace funkčních schopností disability a zdraví

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

ICSS – Integrované centrum sociálních služeb

IT – Informační technologie

ICT – Informační a komunikační technologie

ICF – Mezinárodní klasifikace funkčnosti, zdravotního postižení a zdraví

OZZ – Osoba zdravotně znevýhodněná

OZP – Osoba zdravotně postižená

SONS – Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých

WHO – Světová zdravotnická organizace

WWW – World Wide Web (celosvětová síť)

Seznam tabulek

TABULKA 1- FUNKČNÍ ZMĚNY NÁSLEDKEM ZDRAVOTNÍHO POSTIŽENÍ 14

TABULKA 2 – PŘEHLED POSTIŽENÍ DLE POHLAVÍ A VĚKU 16

Seznam obrázků

OBRÁZEK 1 – SCHÉMA SYSTÉMU POLYGRAF	24
OBRÁZEK 2 – UKÁZKA MATEMATICKÉHO ZÁPISU	25
OBRÁZEK 3 – BĚŽNÁ A HMATOVÁ MAPA	26
OBRÁZEK 4 – KOMUNIKÁTOR DEEP1	28
OBRÁZEK 5 – NÁSTROJE K UPLATNĚNÍ POSTIŽENÝCH OSOB – VLASTNÍ ZPRACOVÁNÍ.....	29
OBRÁZEK 6 – ALTERNATIVNÍ MYŠ A KLÁVESNICE	43
OBRÁZEK 7 – PROGRAM BOARDMAKER	44
OBRÁZEK 8 – PROGRAM ALTÍK	44

Seznam grafů

GRAF 1 – KLIENTKA Č. 1 – VLASTNÍ ZPRACOVÁNÍ.....	52
GRAF 2 – KLIENTKA Č. 2 – VLASTNÍ ZPRACOVÁNÍ.....	54
GRAF 3 – KLIENTKA Č. 3 – VLASTNÍ ZPRACOVÁNÍ.....	56
GRAF 4 – KLIENTKA Č. 4 – VLASTNÍ ZPRACOVÁNÍ.....	58
GRAF 5 – KLIENTKA Č. 5 – VLASTNÍ ZPRACOVÁNÍ.....	61